Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

VIII. évf.
5. szám
2007. október

A TARTALOMBÓL:

Szenvedélyeink

Az Elengedésről

Bevezetés a szenvedélybetegségek fogalomkörébe

A szociális munkás feladatai és lehetőségei a szenvedélybetegekkel végzett munkában

Mitől félünk?

Szenvedélybetegségek iskolája

Lévay-s szülők Egészséges Ifjúságért Egyesülete

Szenci Molnár Albert nyelvszemlélete és nyelve

Szónokverseny Arany János emlékére

A magyar református nevelés 478. tanévében

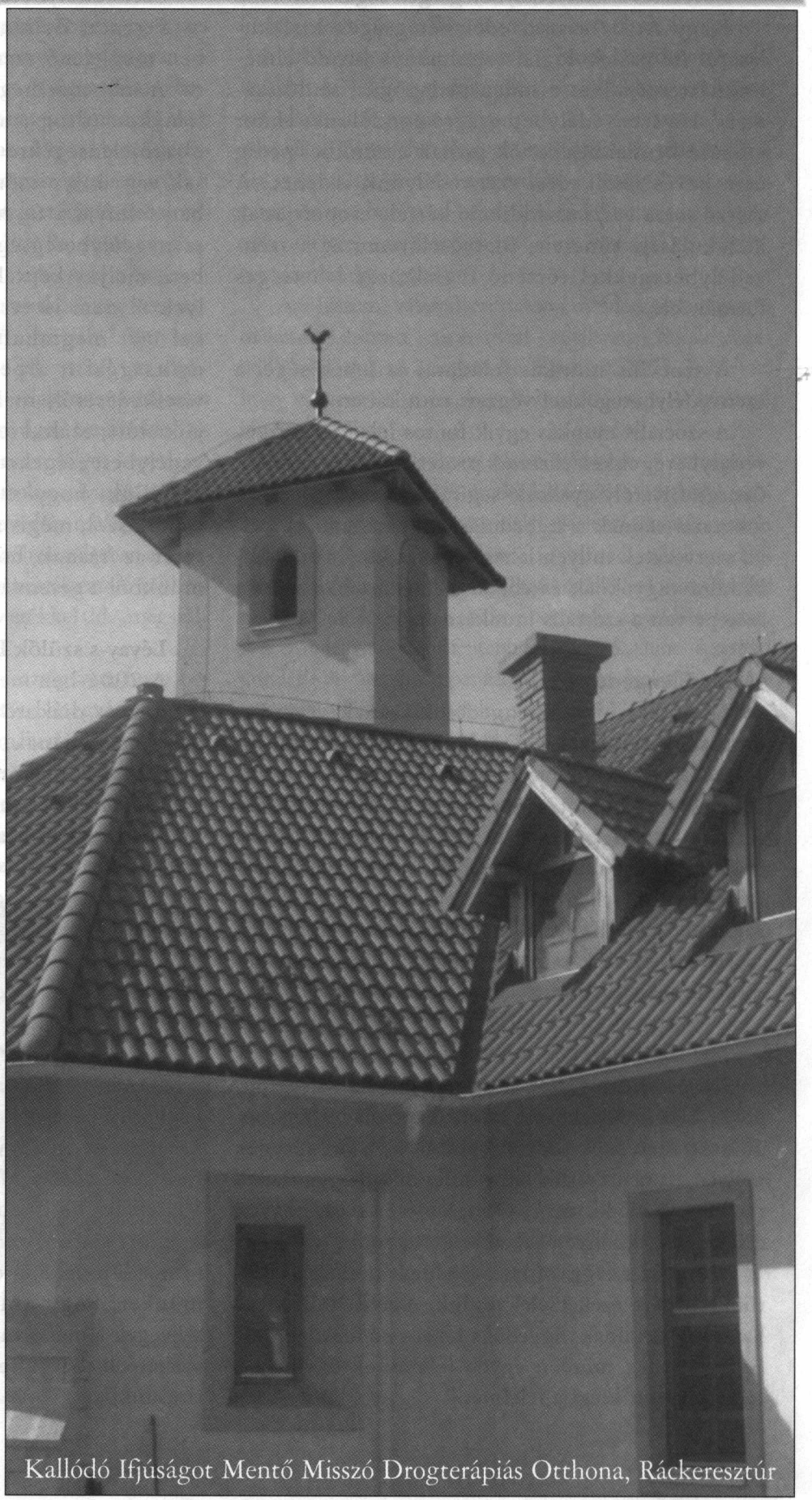

Kallódó Ifjúságot Mentő Misszó Drogterápiás Otthona, Ráckeresztúr

Több olvasónk kérte, hogy lapunkban tömör leírásban foglaljuk össze az egyes cikkeket.

Bevezetés a szenvedélybetegségek fogalomkörébe

Nagy Attila a szenvedélybetegségek kialakulásáról írt pszichológiai tanulmánya kiváló elméleti hátteret adhat minden pedagógus, szülő számára. Ha szenvedélybetegségre gondolunk, akkor jobbára kémiai addikciók jutnak eszünkbe, pedig nem kevés viselkedési szenvedélyünk is lehet! A szerző sorra veszi az addikció kétféle csoportjának kialakulását, tüneteit, illetve előremutat a szenvedélybetegekkel történő foglalkozás lehetséges formái felé.

A szociális munkás feladatai és lehetőségei a szenvedélybetegekkel végzett munkában

A szociális munkás egyik fontos feladata a szenvedélybetegekkel történő professzionális munka. Centgráf Károly gyakorló segítőként arról ír, milyen fokozatai vannak a szabadulásnak, az állami és a civil szervezetek milyen lehetőségeket kínálnak a szabadulni vágyóknak és ebben a folyamatban milyen szerepe van a szociális munkásnak.

Az Elengedésről

Nagy László az Elengedés Házának vezetője; fontosnak találtam idézni gondolatait a szenvedélybetegségekről szóló összeállításunkban. A szenvedély megkötözöttséget is jelent, az elengedés szabadulás: függőségeinktől, félelmeinktől, múltunktól, mely akadályoz abban, hogy tisztán lássuk jelenünket. Gondok nyomasztanak, tíz körömmel ragaszkodunk megrögzöttségeinkhez. A szerző azt az utat mutatja, ahová az önmagát kereső ember eljuthat.

Mitől félünk?

Kovács Károly szerint félelmeink és a drogfüggőség kialakulása között szoros kapcsolat. Két gondolatot szeretnék idézni írásából: „A függőségek mélyén azonban sérült önbecsülésünk gyógyításának reménye húzódik meg. Önbecsülésünkben nagyon érzékenyek, könnyen sebződőek vagyunk."

„Nem mindegy, milyen félelmek uralják az életünket, mert ezek cselekvésünk, életvitelünk meghatározóivá válnak. Egyedül a helyes istenfélelem szabadíthat meg minden egyéb félelmünktől, mert a teljes szeretet kiűzi a félelmet."

Szenvedélybetegségek iskolája

Ferenczi Zoltán írásában az iskolai környezetben megjelenő szenvedélybetegségeket veszi sorra. A már-már hagyományosnak nevezhető problémákon (drog-, alkohol-, nikotinfüggőség) túl olyan jelenségekre is rávilágít, melyeket hajlamosak vagyunk a szőnyeg alá söpörni. Tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy számos olyan szenvedélybetegség is megjelenik intézményeinkben, melyet képtelenek vagyunk felismerni, melyekről nem is veszünk tudomást, vagy melyekkel már megtanultunk együtt élni. Szókimondó nyíltsággal ír a pedagógusok sokszor képmutató viselkedéséről, mellyel hiteltelenné válnak diákjaik előtt, ezáltal legitimizálják a viselkedési szenvedélybetegségeket az iskolai környezetben. (Csak reméljük, hogy a szokatlanul őszinte cikk nem rólunk szól, mégis azzal az alázatos lélekkel adunk teret az írásnak, hogy előbb vegyük ki a saját szemünkből a gerendát, de még a szálkát is - a szerk.)

Lévay-s szülők Egészséges Ifjúságért Egyesülete

A 2004-ben megalakult egyesület célja a gimnázium és diákotthonban tanuló diákok egészséges életmódjának, az egészséges életvezetésének kialakítása, megőrzése. Az egyesületet a szülők hozták létre, ők működtetik, az iskola a helyet biztosítja számukra. A programnak többféle színtere van és a célja nem az elrettentés, hanem felkészítés az életre, a felnőtté válásra. Taskó Márta röviden bemutatja az egyesület tevékenységét, küzdelmeit a szenvedélybetegségek megelőzéséért, a miskolci példa eredményeit.

Szenci Molnár Albert nyelvszemlélete és nyelve

Ritkán gondolunk bele abba, hogy mekkora hatással volt a magyar köz- és irodalmi nyelvi kialakulására és egységesülésére Károli Gáspár bibliafordítása, Szenci Molnár Albert zsoltároskönyve. P. Vásárhelyi Judit alapos filológiai kutatásokra épülő tanulmányában Szenci Molnár Albert tudatos nyelvformálói munkáját elemzi, és hívja fel arra a figyelmünket, hogy a 400 évvel ezelőtt írt, fordított szövegek a mai olvasó számára is érthető nyelven olvashatóak, beépültek nyelvünkbe, református identitásunkba.

Bevezetés a szenvedélybetegségek fogalomkörébe

Nagy Attila

Egyszer egy édesanya, akin látszott, hogy nagyon szereti a fiát, kétségbeesve kérdezte, hogy hogyan lehetne segíteni a gyerekének, mert a gyerek nem hajlandó kimozdulni a szobájából, egész nap a számítógép előtt ül, játszik, internetezik. Ez a mindene. A rövid beszélgetésből gyorsan kiderült, hogy a fő ok, hogy szégyelli az arcán a pattanásokat... A fenti kis családi történet kérdések halmazát vetheti fel bennünk. Kivel van a baj? Baj van-e egyáltalán? A gyerek túlérzékeny? Vagy a szülő veszi túlságosan komolyan a problémát? Esetleg a kortársközösség kényszeríti a gyereket a menekülésnek ebbe a fajtájába? Vagy egy fejlődési korszakhoz tartozó általános jellemzőről van szó?

Az ember szívesen hallgatja, ha valaki szenvedélyesen beszél valamiről vagy valakiről. Lenyűgöz bennünket, ha az egyik diákunk vagy kollegánk szenvedélyes képeslap-, filmzenegyűjtő, vagy éppen a sportolás, olvasás, tanítás megszállottja. Összességében a szenvedély tehát nem egy negatív dolog, mégis a hétköznapi szóhasználatban a szenvedélyt leggyakrabban az erkölcsöt veszélyeztető tabutémákkal vagy betegségekkel, negatív erőkkel (ld. „megszállottja valaminek") kapcsoljuk össze.

A fenti megállapításban annyi igazság van, hogy betegségek forrása is lehet, amitől szenved az egyén és a környezete egyaránt. Pedagógusok szemében a szenvedélybetegség általában egyenlő a drog- és alkoholfogyasztással, pedig ennél jóval többet takar. Az egyik szakkönyv meghatározása szerint „A szenvedélybetegségeknek azokat az ismétlődő viselkedésformákat nevezzük, amelyeket valaki kényszeresen újra és újra végrehajt, s amelyek a személyre – és többnyire a környezetére is – káros következményekkel járnak."[1] Ha egy diákunk a házibulikban rendszeresen alkoholt fogyaszt vagy cigizik és ez szervesen hozzátartozik a jóérzéséhez, holott önmagának és másoknak is árt vele, akkor szintén szenvedélybetegségről van szó. E témakör azonban jóval bővebb! Gondolhatunk itt a játékszenvedélyre, a táplálkozás zavaraira, vásárlási kényszerre, munkamániára egyaránt.

Bözödújfalu

Azt hiszem, valamilyen módon minden pedagógus és diákcsalád érintett – és szenved - egyik vagy másik „szenved-élytől" (pl. az igazgató munkamániájától...). Ahhoz, hogy világosan lássunk, tegyük rendet a szenvedélybetegségek világában!

A szenvedélybetegség szinonimájaként az orvostudomány az addikció latin eredetű kifejezést használja, ami alapvetően csupán a „szenvedély"-t jelenti, de mára már a szenvedélybetegség általános fogalmára is kiterjed (a szenvedélybetegségekkel foglalkozó önálló tudományterület pedig az addiktológia; a szakember pedig az addiktológus). A szenvedéllyel – mint fentebb is láthattuk –nincs is semmi gond, de oly annyira képes függő helyzetet kialakítani, hogy az egyén nem tud szabadulni ettől (ezek főleg a szenvedélybetegség tárgyának – alkohol, drog, internet vagy éppen egy másik ember stb. – hiányában mutatkoznak meg), és a szenvedélybetegség tárgya és a személy között egy mély, szinte elszakíthatatlan kapcsolat szövődik. Ezt egy meggyógyult drogos lány úgy fogalmazta meg, hogy „... rájöttem: a drog és én egyek vagyunk". A függőség azonban nemcsak egy bizonyos napszakra, helyre korlátozódik (pl. a videojáték esténként, otthon), hanem szépen lassan átszövi az élet minden területét. A fiatal akkor érzi jól magát egy idő után, hogyha bárhol bármikor elvonulhat (pl. vendégségben), és játszhat és játszhat és játszhat. Ha ez nem lehetséges, akkor a függő személy akár fiziológiailag is rosszul lehet (nehezen vesz levegőt, izzad a tenyere, hevesebben ver a szíve stb.). Természetesen ez az iskolai teljesítményre, a szülővel, kortársakkal való kapcsolatra, világlátásra is kihat. A szenvedélybetegség a fentieken kívül jelentősen befolyásolja a személyiségünk formálódását is. Ehhez szorosan hozzátartozik az önértékelésünk, önmagunkról alkotott képünk esetleges torzulása, érdeklődésünk beszűkülése.

[1] Pszichológia pedagógusoknak, 143. o.

KÉMIAI ADDIKCIÓK	VISELKEDÉSES ADDIKCIÓK
• **Stimulánsok** (amfetaminszármazékok, ecstasy és rokon vegyületei, kokain, koffein, nikotin) • **Depresszánsok** (nyugtató hatású drogok, alkohol. Nyugtató, altató, szorongásoldók, ópium és ennek származékai: morfium, heroin, kodein) • **Hallucinogének, pszichedelikus szerek** (LSD, pszilocibin hatóanyagú ún. mágikus gombák, meszkalin, fenciklidin (PCP), szerves oldószerek • Enyhén hallucinogének (Cannabis származékok: marihuana, hasis; ezeket általában külön csoportba sorolják)	• Játékszenvedély • Egyéb ún. impulzuskontroll zavarok (kleptománia, pirománia stb.) • Szexuális viselkedés bizonyos zavarai (voyerizmus, szexaddikció, „pornográfiához való hozzászokás") • Táplálkozási magatartás különböző zavarai • Társfüggőség • Munkaszenvedély • Testedzéstől való függőség • Vásárlási kényszer, kényszeres pénzköltés • Számítógépes játékoktól[2], internettől való függőség

1. táblázat A szenvedélybetegségek áttekintése (N. Kollár-Szabó, 2004 ill. Buda-Kopp, 2001 alapján)

Alapvetően a szenvedélybetegségeket két részre osszthatjuk (ld. a fenti táblázatot): létezik ún. kémiai és viselkedéses addikció. Az elsőnél a személy által bevett anyag (drog, gyógyszer, alkohol, koffein stb.) belsőleg fejti ki a hatását a szervezetben. Ez különösen a központi idegrendszerre van nagy hatással, és alakít ki függőséget (elsőrenden fiziológiait). Míg a másodiknál a normális viselkedésünk egy-egy részterületének túlzott módon előtérbe kerülése teremti meg a függőség táptalaját (elsőrenden pszichés függőséget). A jobb megértés kedvéért nézzünk meg egy konkrét példát. Az ember nap mint nap vásárol: kenyeret, tejet, a gyereknek ruhát stb. A vásárlás hozzátartozik (férfiak esetén inkább: tartozhat) az életvitelünkhöz (ez teljesen normális), de ha ezt minden nap kényszeresen megteszi valaki, akkor is, ha semmi szükség rá, és anyagilag sincs fedezete, azt már kórosnak tekinthetjük. Ráadásul az addikció látszólag pozitív köntösben is megjelenhet. Erre jó példa a társfüggőség vagy kodependencia, ahol a szeretet, mint pozitív érzelem hat át mindent, de ha a másik ember ezt a szeretet fojtogatónak érzi, akkor válik nyilvánvalóvá, hogy a kapcsolat terhet hordoz a hátán. Visszatérve a kétfajta szenvedélybetegség-csoportra, megállapítható, hogy mind a kettő a személy egészét igénybe veszi: áthatja a biológiai lényünket, a lelki mivoltunkat és a társas kapcsolatainkat egyaránt, csak mindkettő másik oldalról közelít: a kémiai addikció inkább a biológiai-fiziológiai, míg a viselkedéses addikció a pszichés-motivációs oldalunk felől betegíti meg az embert.

A kémiai addikcióhoz tartozik a drogfüggőség (aminek a hátterében lehetnek stimulánsok, depresszánsok vagy hallucinogének), a nikotinfüggőség (ami egyébként stimulánsnak tekinthető), vagy az alkoholfüggőség is (habár az alkohol nyugtató hatású, szorongásoldó depresszánsnak tekinthető, de fontossága miatt jobb kiemelni a többi közül). A kémiai addikciókat együtt tárgyaljuk, függetlenül attól, hogy legális szer-e vagy sem. A fentiek közül a magyarországi középiskolások körében még mindig a dohányzás a legelterjedtebb (a nem rendszeres alkoholfogyasztás után). A droghasználat ugyan lassabb ütemben, de mégis növekedőben van (míg 1995-ben kb. minden tizedik, úgy 2003-ban közel minden negyedik fiatal próbálkozott már életében legalább egyszer illegális szerrel és/vagy oldószerrel; a fiúk nagyobb arányban, mint a lányok.[3]). A fenti adatok meglehetősen rémisztőnek tűnnek. A pedagógusokkal beszélgetve azt tapasztalom, hogy ezeket a kérdéseket általában tabutémaként kezelik, valószínűleg azért, mert nem tudnak mit kezdeni a lázadások eme formáival (különösen egyházi középiskolákban). Vajon a pedagógus- vagy a családi te-

[2] Ennek megítélése különböző földrészeken más és más. Az Amerikai Orvosszövetség (AMA) ez év júniusában döntött úgy, hogy nem tekintik pszichiátriai betegségnek a videojáték-függőséget, Kínában pedig – ahol a függők száma a becslések szerint már eléri a 2-3 milliót – külön klinikákon kezelik a videojáték- és az Internetfüggőket.

[3] Középiskolás korosztályban (10. évfolyamon); vö. Elekes, 2003

kintély van válságban? A legsúlyosabb deviáns viselkedést az adott iskola vezetősége kicsapással, eltávolítással bünteti, de ezzel a kérdés továbbra is társadalmi (megoldatlan) kérdés marad (főleg, ha nincs társadalmi egyetértés minden kérdésben; vö. drogliberalizáció témája). A témakör ill. a fenti kérdések részletes tárgyalása szétfeszíti e jelen bevezető tanulmány kereteit.

A másik fajta szenvedélybetegség-csoport, a viselkedéses addikció szinte az élet minden területén megjelenhet. Összefüggget az étkezéssel, ekkor a táplálkozási magatartás különböző zavarairól beszélünk (mint pl. az anorexia, vagy a bulimia – gondoljunk Lady Diana-ra), de lehet az a munkamánia (újabb keletű kifejezés a munkaalkoholista – workaholic – erre utal) vagy a vásárlási kényszer is. Ebbe a tárgykörbe tartoznak a szexuális élet bizonyos zavarai (pl. pornográfiához való hozzászokás) vagy ún. impulzuskontroll zavarok (amiben a személy képtelen ellenállni valamilyen viselkedéses késztetésnek vö. pirománia, kleptománia stb.). Ezek mellett egyre hangsúlyosabb viselkedéses addikció a játékszenvedély, a testedzéstől való függőség vagy az Internetfüggőség. Ez utóbbi egyre jelentősebb a világháló terjedésével.

A serdülőkor kimondottan veszélyeztetett korszak a deviáns viselkedések megjelenése szempontjából. Jelen pillanatban még ott tartunk, hogy a kémiai addikció meghatározó, de a viselkedéses addikció egyre hangsúlyosabban jelenik meg. Sok esetben a kémiai addikcióban szenvedők átváltanak viselkedéses addikcióra. Szemléltetve ezt a „váltást", ha egy fiatal nem juthat alkoholhoz-droghoz, pedig hozzászokott (de fiziológiailag még nem függő), akkor olyan formáját keresi a függőségnek, ami társadalmilag sokkal elfogadhatóbb (pl. testépítéssel kezd el foglalkozni). Ugyanez a konverzió (váltás) a felnőtt korosztály életében is előfordulhat: például egy vidéken élő családfő alkoholfüggősége olyan mérteket öltött, hogy a család (feleség, 3 kicsi gyerek) menekült előle, amikor hazatért. A férfi életében nagy változások következtek be, aminek hatására abbahagyta az italozást, azóta minden szabadidejét a vidéki politizálásnak szenteli. Természetesen a testépítés és a politizálás önmagában még nem kóros jelenség! Lehetséges a váltás olyan módon, hogy a személy szociálisan elfogadott (ún. szociálpozitív) tevékenységben, foglalkozásban éli ki belső késztetéseit. A viselkedéses addikció és a serdülőkor összefügg a korszak fejlődési jellemzőivel (pl. test, testkép változásai és külső visszajelzések fontossága; szexualitás erősödése). Legnagyobb nehézséget az identitás formálódásának zavarai jelentik. Kialakulhat egy kettős identitás, mint pl. az Internetfüggőség esetében. Ebben az esetben beszélhetünk egy ún. „off-line" és egy „on-line" identitásról. A személynek lényegében két arca létezik, egyik az, amikor a számítógép nincs bekapcsolva (off-line állapotban van), míg a másik, amikor a számítógéphez odaülhet (on-line, bekapcsolt állapotban van a gép). A kétfajta állapot köré egy-egy személyiség formálódik. A probléma ott kezdődik, amikor a diák jobban érzi magát a számítógép előtt, és ott szabadul fel igazán, nem pedig az osztálytársaival, barátaival.

A szenvedélybetegségek hátterében – a legfrissebb mértékadó szakirodalom (APA, 2007) szerint – problémaként nem egy erős érzelmi háttér jelenik meg, hanem inkább a lelki vagy fizikai függőség. Az egyre inkább preferált „helyettesítő függőség" (*substance dependence*) fogalma sokkal jobban adja vissza a szenvedélybetegség lényegét, mivel a probléma gyökere abban van, hogy a beteg ember nem tud függetlenné válni betegségének okozójától. A szakirodalom szerint „Függőségről vagy problémák megjelenéséről akkor beszélünk, ha az adott viselkedésforma uralni kezdi a személy viselkedését, s ennek következtében jelentősen károsítja a korábbi életvitelét, illetve a testi és/vagy a lelki egészségét, valamint a környezetét."[4] A függőség tárgya igazán csak egy pótszer, ami testi-lelki gondokat próbál eltüntetni, átformálni. A mélyreható terápia nem tüneti szinten kezeli a problémát (ugyanakkor a fizikai függőség tényével is kénytelen számolni).

A szenvedélybetegségeket (mindegy, hogy drogról, alkoholról, játékszenvedélyről vagy munkamániáról van szó) hasonló tünet, tünetegyüttes jellemzi. A szakemberek az egységes diagnózis felállításához támpontul a Betegségek Nemzetközi Osztályozása c. WHO kézikönyvet (vagy az Amerikai Egyesült Államokban összeállított DSM-IV-t) hívják segítségül. Az összeállítás szerint a szenvedélybetegségek jellemző tünetei között a következők jelennek meg, de akár néhány jellemző is elég lehet a diagnózis felállításához.

Az egyik legfőbb jellemző, hogy az illető folyamatos vágyat érez viselkedésének véghezvitelére. A folyamatos vágy helytől, időtől független. Minél inkább függőségben szenved valaki, annál inkább képtelenné válik a személy az ellenállásra. További jellemző a tolerancia kialakulása. A tolerancia nem a környezet felé, hanem a függőség tárgyának irányába nyilvánul meg. A hozzá-

[4] Pszichológia pedagógusoknak, 143. o.

szokás azt jelenti, hogy a szenvedélybeteg embernek egyre nagyobb mennyiségben lesz szüksége a függőséget okozó tárgyra, hogy ugyanazt a hatást elérje. Vonatkozhat ez a kábítószerre, alkoholra éppúgy, mint az Internethasználatra, vagy a videojátékra. Meglehetősen gyakori jellemző, hogy fiziológia vagy lelki megvonási tünetek léphetnek fel azoknál az embereknél, aki abbahagyja a kényszeres viselkedését. A fiziológiai tünetek nem feltétlenül észrevehetőek, de a használó kellemetlen tüneteket észlel saját magán (kiszárad a szája, hevesebben ver a szíve, izzad a tenyere stb.). Főbb jellemző még, hogy a szenvedélybeteg nagyon sok (és egyre több) időt fordít viselkedésére, szenvedélyének tárgyára. Ez ahhoz is vezet, hogy romlik iskolai, munkahelyi teljesítménye, kötelezettségeit nem végzi el.

Érzékelhető a fentiekből, hogy a viselkedés megváltozása a belső értékrend megváltozását is magával hozza, a szenvedély tárgya válik elsődlegessé, és a „hétköznapi" örömök teljesen háttérbe szorulnak. Amennyiben támogató közösségre talál a függő személy, akkor is nagyon nehéz a leszokás, kísérletek sorra kudarcba fulladhatnak.

Mégis hogyan lehet segíteni egy szenvedélybetegnek?

Még egyszer le kell szögeznünk, hogy az egészséges személyiségnél normál mértékben éppúgy megjelenhet egyik vagy másik szenvedély. Azonban a szenvedélybetegségben szenvedő ember (és környezete) tényleg szenved. A segítségnyújtásban különböző utak állnak rendelkezésünkre. Legkézenfekvőbb dolog lenne a szenvedélybetegség tárgyának megvonása (pl. a dohányzásnál a cigaretta, az Internetfüggőségnél a számítógép), de mégsem ez a leghatásosabb (a játékszenvedély esetén azonban az elkerülés terápiáját előszeretettel alkalmazzák). Sokszor a megvonás nem is lehetséges, hiszen a szervezet nemcsak lelki, hanem fiziológiai függőségben szenved. Egy kábítószerező fiatal elmondása szerint, ha egy heroinos nem kapja meg a napi adagját (akár 8-10 alkalommal), akkor iszonyú kínokat él át. Olykor tehát a szigorúan felügyelt gyógyszeres terápia mindenképp fontos lehet, de nem elegendő. A pszichoterápia mindenképp javasolt, főleg, ha azt a szemléletet követjük, hogy a megoldás nem a szer elvételében, hanem a probléma megoldásában van. Segíteni azonban csak azon lehet, aki szeretné, ha segítsenek rajta.

A fentiekhez fontos hozzátenni, hogy a szenvedélybetegség soha nem véletlen jelenség. Szimbolikus képpel élve, ha minden egyes embert egy háznak tekintünk, akkor leszögezhetjük, hogy az eső és a vihar abban az épületben nagyobb kárt tud tenni, aminek nincs biztos alapja (genetikai hajlam, szülői háttér), vagy rossz a tetőzete (a „tulajdonos" érzékeny típus). Minden ember életében eljönnek stresszes, nehéz időszakok, amelyek stresszel való megküzdési mechanizmusokat hívnak életre (a negatív élethelyzetet lehet kihívásnak, de ugyanakkor szerencsétlenségnek is értelmezni; lehet sportolással is elűzni a rosszkedvet, de egy pohár bor mellett is). Ha rendszerszemléletben gondolkozunk, akkor a szenvedélybeteg embert nem önmagában kell látnunk csupán, hanem abban a társas kapcsolati hálóban, amiben él. Ennek fényében az is elképzelhető, hogy a drog, alkoholfogyasztás egyensúlyozó szerepet tölt be egy nem jól működő (tulajdonképpen beteg) családban. Ezt egyébként családdinamikai (családon belüli változásokkal foglalkozó) kutatások is megerősítik.[5] Ennek megértésére gondoljunk a 1960-70-es évek hippimozgalmaira (ld. Hair c. film), amelyikben a jólszituált fiatalok utasítják el családjukat, és választják a társadalom által deviánsnak ítélt életformát.

Rövid bevezetésünkben arra törekedtünk, hogy áttekintsük a szenvedélybetegségek hátterét, a fontosabb irányvonalakat. Összességében annyit mondhatunk, hogy mindenekelőtt legfontosabb a hatékony megelőzés, a probléma megjelenésekor a szakemberek felkeresése, és a bennünk lévő erők helyes mederbe történő terelése. Adjunk teret egészséges szenvedélyeinknek!

Felhasznált irodalom:

- Barna József: Betegek a videojáték-függők? Internet: www.it.news.hu/hirek/2007-06-23/betegek_videojatek_fuggok.html
- BNO-X (1996), WHO kiadvány
- Buda Béla – Kopp Mária(szerk.)(2001): Magatartástudományok. Medicina, Budapest
- Elekes Zsuzsanna: A középiskolások alkohol- és egyéb drogfogyasztása; Internet: www.otka.hu/index.php?akt_menu=1019
- Gary R. Vanden Bos PhD (Editor in Chief)(2007): Dictonary of Psychology. American Psychologial Association, Washington, DC
- N. Kollár Katalin – Szabó Éva(szerk.)(2004) Pszichológia pedagógusoknak. Osiris Kiadó, Budapest
- Rácz József (szerk.) (2002): Drog és társadalom. Az addikció mintázatai. Új Mandátum, Budapest

[5] Stanon, 1979; Demetrovics 2000b in: N. Kollár-Szabó, 2004

A szociális munkás feladatai és lehetőségei a szenvedélybetegekkel végzett munkában

Centgráf Károly

K. L. segítségkérőn érkezett az (addiktológiai) osztályra. Változtatni akar életvitelén, noha ezt pillanatnyilag reménytelennek tartja. Mivel motivált és együttműködő, a szociális munkásnak – a rendszeres látogatásokon és segítő beszélgetéseken túl – helyet kell találnia egy hosszú távú, bentlakásos drogterápiás otthonban. Fel kell mérnie, és mobilizálnia kell a család támogató erőforrásait. A hiányzó papírok beszerzésében is segíthet, és a kezelőorvossal folyamatosan tartania kell a kapcsolatot. A segítő beszélgetésekben támogatnia és erősítenie kell a beteg meglévő motivációját, és oda kell figyelnie a kliens esetleges mentális és hangulati változásaira.

Fontos elkülöníteni a szenvedélybetegekkel való munka különböző szintjeit, hiszen más és más lesz a feladat is, amit a szociális munkásnak el kell végeznie. Ily módon külön kell beszélnünk a megkereső programokról, amelyek a szociális munka módszertanában **elérési programként** ismertek. A szociális munkás feladata itt az, hogy az érintetteket bevonja az ellátás körébe, megakadályozza a súlyos krízishelyzetek kialakulását, információt nyújtson a lehetséges ellátási formákról, és ami a legfontosabb, hogy kapcsolatot alakítson ki a szerhasználókkal.

A következő ellátási szint az úgynevezett **alacsonyküszöbű ellátás**ok, melyek igénybevételéhez nem kell teljesülnie semmilyen feltételnek, bárki bekerülhet erre az ellátási szintre. Több célja lehetséges, de elsősorban az ártalomcsökkentés körébe tartozó szolgáltatásokat soroljuk ide. Fenntartó kezelések (metadon program), tűcsere program, belövő szobák (jelenleg Magyarországon ilyen kezdeményezést még nem találunk). A szociális munkás feladata itt az ártalomcsökkentés fiziológiai és egzisztenciális vonatkozásain túl a mentális támogatás, a segítő kapcsolat elmélyítése, motiváció felmérése és erősítése, információk gyűjtése (kutatások, érintettségi vizsgálatok) és nyújtása. Leglényegesebb itt is a bizalmi kapcsolat erősítése és fenntartása.

Bár sok alacsonyküszöbű szolgáltatást maguk a **drogambulanciák** is nyújtanak, mégis a következő ellátási szinthez sorolom ezeket az intézményeket, hiszen itt már a fentiek mellett egyéni és csoportos foglalkozásokra is van lehetőség. A szociális munkásnak, aki a drogambulancián dolgozik, az egyik lehetséges feladata az eddig leírtakon túl, hogy szervezze, irányítsa ezeket a csoportokat. Az új klienseknek be kell mutatnia ezeknek a csoportoknak a működését, tájékoztatnia kell őket arról, hogy mi és miért történik ezeken a csoportfoglalkozásokon, és továbbra is a személyes kapcsolat ápolása a szociális munkás tevékenységének a „sarokköve".

A drogambulanciák fölött az ellátás rendszerében **a kórházak addiktológiai osztályait** találjuk, bár mostanában egyre több ilyen osztályt zártak be, így már szinte csak a pszichiátriai osztályok maradtak fenn a szenvedélybetegek kezelésének kórházi szintjén. A kezelés célja itt a detoxikáció, a fizikai függőség megszüntetése. A szociális munkás feladata a kórházi osztályon a motiváció fenntartása, látogatás, személyes beszélgetések, információ nyújtása a további lehetőségekről, illetve elintézni, hogy a kliens bekerülhessen az általa kiválasztott ellátási formába.

Az ellátási „piramis" következő szintjén a **hosszú távú bentlakásos drogterápiás otthon**ok állnak. Itt a kezelés célja már a tartós absztinencia elérése, illetve a józan életvitel kialakításához szükséges képességek és készségek fejlesztése. Hosszú távú bentlakásos otthonban a szociális munkás az otthon terápiás modelljének a protokolljait követve a személyes kapcsolatokon keresztül tudja segíteni a szenvedélybetegek felépülésének folyamatát. Segítő beszélgetéseken túl vezeti a csoportokat, szemináriumokat tart, de a szociális ügyintézés is az ő feladata. Segélyeket intéz, igazolásokat ír a bíróságnak, ügyészségnek, rendőrségnek vagy a pártfogói felügyelőknek. Tárgyalásra kíséri a bentlakó fiatalokat, illetve megszervezi az orvosi vizsgálatokra való eljutást.

A következő, legfelső szintje az ellátásnak a **reszocializációs** szint. Ide tartoznak a félutas házak, védett szállók illetve védett munkahelyek. Itt a cél a felépült szenvedélybeteg társadalomba való visszailleszkedésének a támogatása, segítése. A szociális munkás feladata, hogy lelkileg támogassa a védett szálló vagy félutas ház lakóit, erre csoportokat szervezzen, információval lássa el a lakókat az önsegítő csoportok (NA, AA) összejöveteleiről. Segítse őket a munkakeresésben, a szociális ügyintézésben, a tájékozódásban. Figyelemmel kell kísérnie a lakók pszichés változásait. Védett munkahelyen ugyanezek a feladatok várnak a szociális munkásra, de ezek mellett pályázatírás, gazdasági szervező munka is az ő vállát nyomja.

Az Elengedésről

Nagy László

Az elengedés olyan, mint amikor az alma leesik a fáról. „Elengedődik". Így természetes ez. A fa nem mondja az almának, hogy elengedlek, s az alma sem küzd a leválásért, hogy esélye legyen a benne lévő magnak majd fává lennie. Egyszerűen megérik. A mindennapjainkban gyakran hiányzik ez a természetesség. Amikor „felnőttem", én is elvártam édesanyámtól, hogy ne szóljon bele a dolgaimba. Ha megtette, forrt bennem a méreg. Még most, 40 évesen is időnként azt hallom tőle: „kisfiam, vegyél fel egy pulóvert, mert megfázol!" A felszabadultságot – ami megengedi neki is, hogy olyan legyen, amilyen – ilyenkor érzem a legerősebben: minden feszültség nélkül kimegyek a friss levegőre, hogy megérezzem milyen az időjárás. Ha fázom, akkor felveszek egy pulcsit, ha nem, akkor anélkül megyek el. Ez az elengedettség-érzet egyre jobban kiterjed az élet minden területére. A munkára, a pihenésre, a családra s az egyedüllétre. Legalapvetőbben a gondolatokra, s azok nyomán egyre inkább a testemre is. Most azért vagyok itt, hogy megosszam veled ennek az útnak a tapasztalatait.

Ha az embert valami vagy valaki elengedésének gondolata foglalkoztatja, ami számára jelentős változást, változtatást jelentene, akkor azt vélheti, hogy annak a jövőben kellene megtörténnie. De ha egy pillanatra elfordítaná tekintetét a jövőtől, akkor mit érzékelhetne most, a jelenben? Mi az, ami már most benne van, ami az elengedést megelőzi? Az elengedés képzete csak akkor merülhet fel valakiben, ha őt jelenleg a valamihez-valakihez való ragaszkodás tölti be. A bármihez-bárkihez való erős ragaszkodás egy idő után nagy szenvedést tud okozni, de az elengedés utáni önmaga állapotát talán még elfogadhatatlanabbnak képzelheti el: ez maga lenne a kilátástalanság, a teljes megfosztottság! Nem, ez lehetetlen, hogy így legyen! Így aztán görcsösen akar egyszerre kétfélét: megtartani és elengedni. Amikor már nagyon fáj a ragaszkodás, akkor el akarja engedni annak tárgyát, s amikor nekiindulna, hogy nélküle éljen, hirtelen páni félelem fogja el, s szalad vissza ahhoz. Egy jellemző azonban közös mindkét alkalommal: nem azt akarja, ami van, nem azt fogadja el, ami éppen már adott. Ha éppen ragaszkodás van benne, akkor azt nem tartja jónak, mindenképpen el akarná engedni, ha pedig az elengedés vágya tölti be, akkor hirtelen megnő a ragaszkodás benne. Egész évben a nyaralást várja, s már inkább ott is lenne, mint odahaza; amikor pedig ott van, akkor állandóan hazagondol. Csoda-e, hogy görcsösnek éli meg az életét? Természetes, ha belül valami görcsös, valami nem jó, akkor változtatni akar rajta. Vannak olyanok, akiknél ez megmarad az álmok, remények szintjén, esetleg a gyerekeiket, vagy másokat ösztönöznek arra, amit nekik lehetne megtenniük. Begubódznak lakásuk, családjuk, s végső soron saját „GOND"-olataik börtönébe, s a bennük lévő félelem miatt szinte bénultan élik meg a még hátralevő éveiket. Mások a bennük levő görcsösség, az elutasítás, a „nem jó" érzete miatt szüntelenül változtatni akarnak. Ki az, aki nem akarja megváltoztatni szülőjét, párját, gyermekét, testvérét, munkatársát, szomszédját, lakókörnyezetét, a politikát, az országot, a vallást, az aktuális élethelyzetét, saját viselkedését, testét, egyszóval mindent? A változtatás menetét szorgalmazó megannyi segítő is munkálkodik azon, hogy jobb legyen az egyes ember, s a világ: tanárok, orvosok, művészek, tudósok, környezetvédők, pszichiáterek, pszichológusok, papok, lelkészek, szerzetesek, apácák, guruk, szociális munkások, különféle terapeuták, békeharcosok, önkéntes segítők tömegei. Ők mindmind azon akarnak már réges-régen változtatni, hogy ne maradjon a világ, s az egyes ember olyan, mint amilyen. Kulcsszavuk a változtatás, mely abból az elképzelésből származik, hogy tudják, hogy mi lenne a jó végeredmény az adott egyénnek és a világnak. Az orvos figyelmezteti a betegét: „csak, akkor lesz egészséges, ha ...!", a tanár felszólítja a tanulót: tanulj többet, ha...!, a pap hirdeti a hivőnek: légy olyan, mint Jézus, ha ...!, a szülő 100-szor megmondja a gyermekének, hogy ..., s így lehetne ezt tovább sorolni. Ha ennyi segítő szándékot együtt látunk, akkor azt gondolhatnánk, hogy mi már biztosan a paradicsomban élünk. Igen ám, de ezt a paradicsomot egyre többen pokolként élik meg.

Hosszú évek változtatni akarásának szenvedésében fedeztem fel magam is azt, hogy a külső változtatás önmagában mindig egy olyan helyzethez, állapothoz vezetett el, amit megint meg kellett változtatni, mivel ismét elégtelennek, rossznak találtam az eredményt. Amikor jobban szemügyre vettem, hogy mit is jelent a változtatás állandó igénye számomra, akkor azt a rejtett elképzelésemet láttam meg, hogy lesz egy olyan jövő, ami jobb, mint a jelen. Ezzel pedig rossznak minősítettem, elutasítottam a jelent, azt, ami már van, a

létezőt. Tehát ami jó, az mindig máskor és máshol, nem pedig itt és most található. Az ellenállásból, a tagadásból persze görcsösség, az elégtelenség érzete keletkezett bennem, s én mégis azt reméltem, hogy a felszabadultság, az elengedettség állapotát elérhetem az elutasításon, a NEMeimen keresztül. Később azt is észrevettem, hogy a nem elfogadásom, ami más emberekre, élethelyzetekre, veszteségekre, egyes viselkedésemre, vagy testi kinézetemre irányult, valahonnan mélyről tör elő, a hiánynak abból a fájdalmas feszültségből, melyet saját magam elégtelenségének állandó érzete tett egyre nagyobbá. Rádöbbentem, hogy nem tudom elfogadni magamat úgy, s olyannak ahogy, amilyen éppen vagyok. Ha megváltozok, akkor majd igen. A sok változás tapasztalata pedig tudatosította bennem azt, hogy hiába változtatok odakinn, sosem leszek olyan, aki már jó, már elég önmagának odabenn. Állandó „ELÉG"-edetlenség jellemzett. A változtatni akarás a problémát, mely belül volt, kívülre tette, s ott akarta megoldani. Számtalan gondom meg is oldódott. Sokat, mint gyermekkorom gyűlölt kabátját egyszerűen kinőttem. [...]

Sokan kínálják fel orvosságként a népszerű pozitív gondolkodás valamely formáját, mint a negativitásból kivezető utat. De hát ez végső soron ismét önbecsapás, hisz csupán a már meglévő negatívra húzom rá a pozitív leplet. Ez persze nem azt jelenti, hogy ez eleve rossz, csak azt, hogy valódi felszabadulást nem adhat. Nincs sok különbség az állandóan lógó orral járók, s a szüntelenül áradozó emberek között. Mindkettő félreismeri magát. Elégtelennek, kevésnek tartják önmagukat, ami csakis a rezignáltsághoz, vagy az állandó önmagát, s másokat változtatni akaráshoz vezet. Mi hát a kiút ebből?

Első lépésben annak a felfedezése, ahogy az ellenállásomhoz, a NEMjeimhez ragaszkodom, s közben folyton azt remélem, hogy az életemben, a jövőben békesség, felszabadultság, s öröm köszönt majd be. Az Elengedés Háza abból a felszabadult örömből jött létre, amit először akkor tapasztaltam meg, amikor önmagam éppen aktuális Gondjaival elfogadtak úgy, ahogy vagyok. Akkor mertem mélyebben magamba nézni, s akkor fedeztem fel önmagamban állandóan dübörgő gondolataimat, ahogyan azok újra és újra elítéltek engem, s megítéltek másokat. Elfogadva lenni, azt is jelenti esélyt kapni a látásra, annak felismerésére, ahogy a szenvedésemet állandóan meghosszabbítom. Elfogadva lenni segít abban, hogy magam is elfogadjak. Először apróságokat. Már a legkisebb elfogadásnál is békesség árad szét az ember bensőjében. A békesség pedig még nagyobb beLÁTÁSra juttat el. Így lehetséges lesz az életre – ami mindig most, a jelenben van, ahol egyedül lehetséges a békesség, az öröm és a szeretet –, igent mondani. Az elfogadás belülről megnyit, s elengedetté tesz. Hirtelen megszakad az állandó gondolati harc. Az elengedettségben pedig az elengedés már megtörtént. Aki egyre inkább így él, annak mindennapjaiban a szabadság, az elengedettség–felengedettség állapota egyre jobban gyökeret ver. Ennek folytán egyre inkább eltűnik a jövő, s a múlt gondolati megteremtéséhez való kényszeres ragaszkodás. Ez olyan, mint folyamatosan szerelmesnek lenni. Kit érdekel a tegnap még oly fontos tanulás, ha az ember szerelmes. Hogy korábban ezért sokat megdicsértek? Hogy nem kapok majd jó jegyet? Mindez, tehát a múlt és a jövő JELENtéktelenné válik annak számára, aki éppen kedvese szemébe néz. Aki a Jelen, az Élet szerelmese, annak semmi szüksége múltra, s jövőre. Szabad. Még önmaga régi gondolkodásától, a gondjaitól is, melyek által lett azzá, akivé. A jó hírünk az, hogy az ember szabad lehet régi önmagától, egész múltjától, s attól a jövőtől, amit e múlt nyomán állandóan megteremt a fejében.

(Forrás: www.elengedeshaza.hu)

Négy lovas

Mitől félünk?

Kovács Károly

Tanévkezdés. Egyeseknek az első, mások most végeznek. Pedagógusok, szülők reménnyel és aggodalommal tekintenek gyermekeikre. Vajon mit hoz ez az év? Vajon sikerül-e mindent átadnunk, amit csak fontosnak tartunk. Vajon minden rendben lesz-e, akarnak-e tanulni, jól fognak-e tanulni, továbbra is engedelmesek, taníthatóak, nevelhetőek maradnak-e diákjaink? Vajon sikerül-e megóvni őket minden bajtól? És ebben az egyre nehezebb társadalmi, politikai-gazdasági közegben lesz-e még, aki neveli őket? Megannyi kérdés kavarog szülő és pedagógus fejében egyaránt, miközben rettenti a médiából áradó hír-sárkány, a „valóság" fenyegető információ réme: az egyik hazudott, a másik gyilkolt, itt egy új drogtól pusztulnak a fiatalok, amott több millió az internetfüggő gyerek, aki nyári szünetét a monitor előtt töltötte, többre becsülve a netezést egy jó focizásnál, kirándulásnál, vagy bármi természetes, emberi elfoglaltságnál.

Mi is a baj? A „netezés" nem emberi? Vagy nem szabad jól éreznünk magunkat, s ezt esetleg valamilyen kémiai szerrel is segíteni? Fiataljaink azt mondják, „nektek ott van az alkohol, mi a füvet választjuk, és a tiétek sokkal gonoszabb szer, mert fűtől még senki sem lett függő, vagy nem verte a családját, nem úgy, mint az alkoholtól".

Érdekes fórumbeszélgetésre bukkantam az Interneten – mert hát én is „netezek"... A hír amiről „beszélgettek", a Mexikóban több halálesetet okozó új drog, a „sajt" becenévre hallgató heroin és fájdalomcsillapító keveréke. A hozzászólók közt volt több fiatal, akik szerint (finomítás nélkül idézem): „aki hülye, haljon meg", vagyis „nem tudjuk sajnálni a drog áldozatait". Volt határon túli magyar lány, aki szerint elutasítóak, kirekesztők vagyunk, és nincsen drogkultúránk. Hamar ő is megkapta, „drogos ringyó" lett belőle. Egyébként azzal védekeztek a „kirekesztők", hogy ők gondolkodnak normálisan.

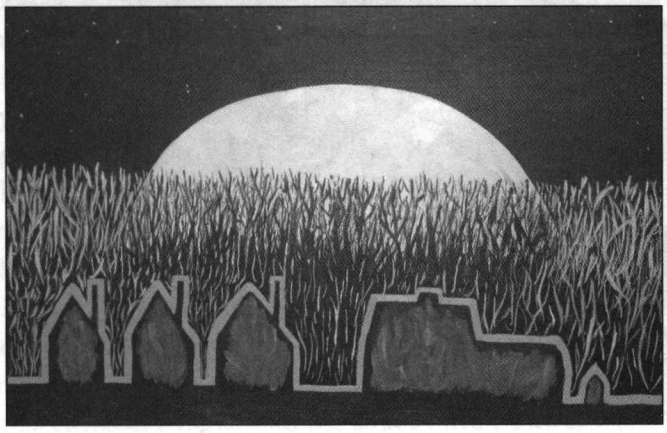

Fák moraja

Kinek van igaza? A munkám során gyakran találkozom olyan szenvedélybeteggel, aki többek közt a durva kirohanások elől menekül drog-, alkoholmámorba. Egyébként a fenti kemény szavakkal is lehet ölni, és persze az alkohol és a többi drog is „öl, butít és nyomorba dönt". Nem csoda, ha összezavarodunk.

Pedig Jézus olyan egyszerűen elmondja, hogy mit kell, kellene tennünk. Nincs olyan élethelyzet, melyhez ne lenne segítség. Akármi változik, akárhogyan változik világunkban, Isten üzenete örökérvényű: „Szeresd az Urat, a te Istenedet, [...] szeresd felebarátodat, mint magadat" (Mk. 12,30-31.) A gyeremekevelésben ez a szeretetparancs azt jelenti, hogy „tanítsd a gyermeket a neki megfelelő módon..." (Pld. 22,6.)

Nézzük a Mestert, hogyan is váltotta ezt valóra:

1. Mindig azzal kezdte, hogy szeretettel gondoskodott, a tanítványról, s ez kiváltotta a viszontszeretetet, majd példaadással folytatta, megmutatta, hogyan kell tenni azt, amit azután elvárt tanítványaitól.

Amikor Péter a kakaskukorékolás előtt bizonygatja kitartó hűségét, vegyük észre, hogy szeretetét akarja kinyilvánítani, mégpedig viszontszeretetét, hiszen a szívéig hatolt a Mester Pétert felemelő, róla gondoskodó hűséges szeretete.

A jó pedagógus tudja, hogy a legerősebb viselkedésformáló ereje az azonosulásnak van. Amikor nagyon szeretünk valakit, akkor olyanná akarunk válni, mint ő, és ezen az úton eltanuljuk a viselkedését, még a gondolkodását, meggyőződését, hitét is.

Ha valóban nevelni akarunk, akkor szeretnünk kell a gyereket, hogy felkeltsük a viszontszeretettel megjelenő azonosulási vágyat. Ha ezt elértük, akkor igazán „bajba kerültünk", mert magatartásunk, sőt gondolkodásunk is nagyító alá kerül, s átmegy, átörökítődik, akár tetszik, akár nem. Vagyis **a legerőteljesebb tanításunk, a gyerek elé élt életünk.** Ha a pedagógus – legyen az szülő vagy tanár – nem drogozik (értsd: cigizik, alkoholizál, fü-

vezget, szerencsejátszik, stb.), és tud a megfelelő időben és helyen felszabadult lenni, akkor neveltjének jó mintát adott, melyet eltanulva alkalmazni tud majd a saját életében.

2. Amikor a Mester már elég példát mutatott, akkor kiküldte tanítványait, de előtte erőt és hatalmat adott nekik.

Amikor a feltámadt Jézus faggatja Pétert szeretetéről, akkor csodálatos módon jelzi megbocsátását, feladatot adva helyes önértékeléshez segíti (egyedül nem fog menni, de most én bízlak meg feladattal, és én veled leszek) (Jn.21,15-17).

Tapasztalati tény, hogy a jó, helyes önértékelésű emberek sokat ki tudnak hozni magukból, míg a rossz önértékelés talaján félszegség, sok hiba és gyenge teljesítmény terem.

A jó pedagógus tudja, hogy mennyire fel lehet szabadítani egy tanuló kreatív energiáit bátorítással, buzdítással, neki megfelelő feladat rábízásával, valamint a vétkei megbocsátásával, és le lehet nyomni leminősítéssel, kritizálással, megalázással.

Ha valóban nevelni akarunk, akkor lehetőséget kel adnunk diákjainknak a megtanultak kipróbálására, és bíznunk kell bennük, hogy meg tudják tenni. Legfőképpen pedig bíznunk kell abban, hogy a nevelés ügye Krisztusé, aki cselekszik, nevel, formál, és mindebben munkatársaivá fogad.

Ami pedig a jó drogprevenciót illeti, tudnunk kell, hogy az egészség erősítése a legjobb védelem. Ha láthatják neveltjeink, hogyan élünk Jézusra bízva életünket: hogyan oldjuk meg problémáinkat, konfliktusainkat, hogyan küzdjük le a stresszt egészséges módokon, hogyan ápoljuk családi, baráti, testvéri kapcsolatainkat, hogyan merítünk erőt, bölcsességet együtt és egyedül is Isten szeretetforrásából, akkor megtettük az első fontos lépést. Ne feledjük, hogy a legerősebb példát pont a hozzájuk való viszonyulásunk jelenti. Amikor megtapasztalja, hogy beismert vétkeiért megbocsátunk, ami neki fontos, az iránt érdeklődünk, megengedjük, hogy kérdezzen, vitázzon, érezzen, és érzéseit kifejezze, de nem engedjük meg, hogy indulatában pusztítson, rombolja akár környezetét, akár önmagát, sőt segítjük, hogy indulata építő cselekedetekbe érkezzen meg, amikor mindezekért nem szégyenítjük meg, nem akarunk visszaütni, akkor megérzi, hogy befogadtuk, hogy tiszteljük, hogy szeretjük.

A következő lépés, hogy segítsük őket is ilyen életvitelhez, gondolkodáshoz, melyben jelentős szerepet játszanak a tanulás, a sport, zene, vagy valamilyen művészet aktív gyakorlása, a barátság, a jó kapcsolatok. Fontos, hogy ezek ne pusztán teljesítményhajszolást jelentsenek, hanem örömforrást is. A bizalomteljes kapcsolatok, a sikeres életvitel erősítik önbecsülésünket, önértékünket.

Mindezek közt jó, ha beszélünk veszélyekről, többek közt a drogok veszélyeiről is. De az önbecsülést megerősítő szeretet nélkül csak figyelemfelkeltés és kísértés arról beszélni, amire sokan esküsznek, mint *tuti jó* dologra.

Mitől is félünk hát? Nem mindegy, milyen félelmek uralják az életünket, mert ezek cselekvésünk, életvitelünk meghatározóivá válnak. Egyedül a helyes istenfélelem szabadíthat meg minden egyéb félelmünktől, mert a teljes szeretet kiűzi a félelmet.

A függővé válás megelőzéshez tudnunk kell, hogy mi az az ígéret, amivel függőségeink csábítanak. Persze keresztyén olvasóm biztosan azt gondolod, hogy „engem sokkal nemesebb dolgok csábítanak". Igazad van. Ha meg kellene fogalmaznunk, hogy keresztyénként milyen viselkedés, milyen magatartás csábít bennünket, bizonyára te is a pünkösdi eseményeknél kötnél ki. Ez igen, ilyen bátrak, felszabadultak, ilyen örömtől sugárzóak, ilyen hatékonyak, sikeresek szeretnénk lenni, mint ott voltak a tanítványok. De mit is mondtak róluk? Egyetlen „tippet" jegyez fel a Szentírás. „Bizonyára édes bortól részegek".

A felszínen világunk trendi életfilozófiája tökéletes kielégítőinek bizonyulnak, hiszen **gyorsan, különösebb erőfeszítés nélkül pozitív élményhez, érzésekhez juttatnak, eltüntetik a rosszat, a bajt, és kikapcsolják a felelősségteljes, józan, következményekkel is számoló gondolkodásunkat.**

Akit, amit viszont rendszeresen segítségül hívunk, az előbb-utóbb függővé tesz, egyre jobban kiszorítva alternatív megoldási lehetőségeinket. *Aki mindig rágyújt, ha feszült lesz, cigi nélkül már nem is tud megnyugodni.* A függőséget okozó kémiai szerek még fizikai függőséget is kiváltanak (az **alkohol, nikotin** – mert ezek is drogok – a **kábítószerek, bizonyos gyógyszerek** <altatók, nyugtatók, szorongásoldók, hangulatjavítók, fájdalomcsillapítók>, **szerves oldószerek**). Az utca embere gyakran csak a fizikai tünetektől tart, és a szerek fizikai addiktív (függőséget kiváltó) hatása alapján ítél egyes szereket veszélyesnek, másokat veszélytelennek. Kevesen gondolnak arra, hogy a legkeményebb fizikai függő-

ségtől meg lehet szabadulni 1-3 hét alatt, míg a lelki függőségnél ehhez sokszor évek kellenek, és azután is könnyű visszaesni. Az előbbihez abba kell hagyni a szerhasználatot, az utóbbihoz tanulni kell a szermentes életet. Mindazt újra kell tanulni, amit a szerhasználattal oldottunk meg. A megtanultak lassan, nehezen, erőfeszítés árán hozzák meg az eredményt, míg a drogok továbbra is gyors, instant megoldást kínálnak – ezért marad meg sokáig a kísértés.

A függőségek mélyén azonban sérült önbecsülésünk gyógyításának reménye húzódik meg. Önbecsülésünkben nagyon érzékenyek, könnyen sebződőek vagyunk. Lelkünk mélyén mindannyiunkat gyötör a kérdés: „szerethető vagyok-e, befogadnak-e, tisztelnek-e, nagyra értékelnek-e?" A lelki függőségünk ezért sokkal nagyobb probléma, mert a fenti kérdésekre válaszolnunk kell. Amikor lelki szükségleteink kielégítetlenek, akkor lelkileg haldoklunk, mint a testünk, ha hosszan nem jut táplálékhoz.

Népmeséink azzal bátorítanak, hogy, ha babszemjankónyi vagy is, van esélyed, csak szeress másokat, cselekedj jót, állj ki az igazság mellett, és bizakodj, időben jön a te segítséged, mert szeretetre méltó vagy! Vajon hányan élnek még ezzel a bennük rejlő „tudással", és hányan vannak az új generációból, akikbe Mikimausz bosszúvágytól hajtott furfangos kitolásai, elégtétel-örömei plántálódtak, és erősítették meg azt a hitet, hogy csak magadra számíthatsz, neked kell az életedet megvalósítani, hát tedd jól, ügyesen, kreatívan, mert csak egy életed van. És, ha ebben a „patkányversenyben" (ahogy az amerikaiak nevezik) nem érzed magad elég ügyesnek, akkor jön a rettegés. „Elvesztem, nem szeretnek, nem tisztelnek..." Az ilyen ember kétségbeesetten próbál kapaszkodni a túlhajtott munkába, pénzbe, vagyonba, szexbe, drogba, játékba, netezésbe, csetelésbe, (a bélyeggyűjtés már divatjamúlt). Ezek elhitetik egy darabig, hogy minden rendben, szerethető vagy, tartozol valakihez, értékes vagy. Ne felejtsük el, hogy ezen a világon semmi nem tudja úgy utánozni a Szentlélek felszabadító erejét, örömét, mint a drogok (és még a szex). Ezért élnek vele egyre többen és egyre többször vissza. Idővel azonban minden alkoholba menekülő (szándékosan nem alkoholistát írok, így nem kell a mértéken vitatkozni) megsejti a szörnyű igazságot: az ivócimbora nem őt fogadja be, csak a felkínált alkoholt, s csak addig tartja nagyra, amíg van pénze.

Ki is szeret, ki értékel, ki becsül meg, és miért, kinek is kell az én életemet megvalósítani? Emlékezzünk csak a tékozló fiú történetére? (ld.: Luk.15,11-32) Változott valami 2000 éve? Igen. Egyre halványabban dereng az Atyai ház emléke, ha ki nem mosták teljesen az agyunkból.

Keresztyén nevelőként – legyél szülő, vagy pedagógus – hívatásod, hogy Krisztust éld gyermekeid elé. Ő hívott erre, és küld a többiek közé, hogy beszéld el: „van valaki, aki halálosan szeret, aki befogadott, és nagyra értékel, aki értelmes céllal akarja megtölteni életedet. Aki megmutatta, hogy másokért élni a legnagyszerűbb dolog, s vezetni akar, hogy ezen az úton tudj te is járni." Ezt az örömhírt először neked kell hinni, majd élni és továbbadni. Isten segítsen ebben mindannyiunkat!

A szeretet törvénye azt diktálja, hogy közösségeinkben ugyanolyan szeretettel viszonyuljunk a szenvedélybetegekhez is (például az úrvacsoránál számukra szőlőlevet adhatunk, tudva, hogy nekik a szabadságot az alkohol kerülése jelenti). Számukra fontos támogatást adhat a Kék Kereszt helyi csoportja, vagy az Anonim Narkósok csoportja.

Néhány honlap, és könyv, ahonnan további információhoz lehet jutni:

www.al-anon.hu
www.anonimalkoholistak.hu
www.na.bf.hu
www.droginfo.hu

Ferenczi Zoltán (2001) Drog és Vallás. Bp., Kálvin Kiadó)

Dr.Rácz József és mtsi (2000) A drogkérdésről őszintén. B+V Lap- és Könyvkiadó Kft.

Megfeszíttetik

Szenvedélybetegségek iskolája

Ferenczi Zoltán

I. A szenvedélybetegség megítélésének problémája – elméleti alapvetés

A szenvedélybetegségről alkotott képünk az elmúlt évtizedekben jelentősen átalakult. Ennek természetesen mind teológiai, mind pedagógiai vonatkozásai is megfigyelhetők. Míg korábban meglehetősen sok keresztyén publikáció arról beszélt, hogy a függőség egyfajta istenpótlékként értelmezendő, ma már inkább olyan provokatív kérdések fogalmazódnak meg, hogy vajon egy szenvedélybeteg nikotinista lehete hiteles lelkipásztor vagy pedagógus.

A jogszabályok mindenhatóságával kapcsolatban is átalakul a társadalom látásmódja. Az eddigi eredményeket váró szemléletet[1] egyre gyakrabban felváltja az a felelősebb látásmód, amely felismeri, hogy a hatékony megelőzéshez le kell számolnunk azzal a szemlélettel, hogy a legális drogok[2] nyugodtan fogyaszthatók szemben a kábítószerekkel[3].

Ez az átalakulás egyrészt letisztultabbá teszi a szenvedélybetegségekről alkotott képünket, ugyanakkor velejárója lehet egyfajta bizonytalanság is. Vajon kinek a feladata a megelőzés? Mit tehet ebben az iskola vagy az egyház? Többek között ezért is érdemes a legalapvetőbb gondolatokat ismét kiemelni.

Ma már tudjuk, hogy a szenvedélybetegségekben a szenvedélybeteg inkább tünethordozó, mint a beteg maga. Ezért van az, hogy az eredményes terápiák minden esetben a család egészének rendszerét célozzák meg. Arról is egyre több szó esik, hogy a szenvedélybetegség kialakulásához valójában nincs is szükség kémiai szerekre. Ezek sajátos, kóros viselkedési szokások[4] is lehetnek. Ma már egészen más megközelítésben látunk olyan kórképeket, mint pl. az anorexia nervosa, trichotillománia[5], játékszenvedély, patologikus vallási megnyilvánulási formák, kényszeres vásárlás, munkaalkoholizmus, hatalomfüggőség stb. Ezek már jóval nehezebben felismerhetők. (Demetrovics, 2007, 133-204; Fekete 2005; Kelemen, 2001; Németh, 2000)

Érdekes, hogy a kémiai szerekhez, illetve a kóros viselkedési szokásokhoz kötődő szenvedélybetegségek társadalmi megítélése sok hasonlóságot mutat. Vannak társadalmilag elutasított és támogatott addikciók[6] is! Lássunk néhány példát! Ahogy a társadalom többsége elutasítja pl. a heroin vagy kokain fogyasztását, ugyanúgy elutasítja pl. a szexaddikciók jelentős részét (pl. pedofilia). Vannak olyan kémiai szerekhez kötődő addikciók, amelyek megítélésével kapcsolatban azonban nem egyértelmű a társadalom. Ilyenek pl. a szerves oldószerek[7] vagy a kannabiszszármazékok[8]. Ezekhez hasonló a játékszenvedély vagy pl. az anorexia nervosa. Végül pedig találunk olyat is, amelyeket megtűr, vagy éppen kifejezetten támogat a társadalom. Hazánkban még mindig ilyen a nikotin- és alkoholfogyasztás, illetve a hatalomfüggőség, munkaalkoholizmus vagy a társfüggőség[9].

Ez utóbbi vizsgálata lehet számunkra a legérdekesebb, hiszen jelenlegi társadalmunk, kultúránk sok tekintetben támogatja ezeket a jelenségeket. Fontos azonban látnunk, hogy ezek a kórképek nemcsak az egyénre hatnak. Ahogy a család rendszerét vagy a társadalom rendszerét, úgy egy intézmény rendszerét is jellemezheti a szenvedélybetegség...

---

[1] Ma már kriminológiai közhelyként említhető, hogy a büntetőjogi szankciók szigorúsága valójában nincsenek hatással a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos bűncselekményekre. (Ritter, 2003)

[2] Szakkifejezésként drognak nevezünk minden olyan szert, amely a szervezet működését befolyásolja. A köznyelv drognak azonban az ún. pszichoaktív szereket hívja. (Ezek hatásukat a központi idegrendszeren keresztül fejtik ki.) Legális drogokként azokat a drogokat tartjuk számon, amelyek forgalmazása megengedett. Ilyenek pl. a nikotin és az alkohol.

[3] A szó jogi kifejezés, amely azokat a kémiai szereket jelöli, amelyekkel kapcsolatban az egyes cselekmények elkövetését az elkövetés módjától függően a Btk. 282 és 282/a §-a fenyegeti. (Nem azok a drogok, amelyek kábító hatásúak.)

[4] viselkedési addikciók

[5] hajtépegetéssel járó viselkedési addikció

[6] szenvedélybetegségek [szó szerint a kifejezés hozzászokást jelent]

[7] Ezek bár nem szerepelnek az illegális szerek listáján, sem a társadalom, olykor pedig még a jogalkalmazók sem tolerálják annak fogyasztását – ez utóbbi természetesen és sajnos jogalap nélkül...

[8] Jóllehet Magyarországon nincs olyan nagyszámú társadalmi csoport, amely meghatározó módon képviselne legalizációs törekvéseket, a kannabiszszármazékok szabad vagy korlátozott hozzáférhetőségének vitája évek óta nyílt színen zajlik. (Ld. pl. Herer, 2000)

[9] kodependencia

II. Egészséges és beteg iskola?

Az egészség és betegség fogalmát általában egyének esetében használjuk. Ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy egy intézmény életében is észrevehetünk olyan sajátosságokat, amelyek befolyásolják egészségi állapotunkat, pl. támogatják az egyes szenvedélybetegségek megjelenését. Hasonló ez ahhoz, ahogy egy alkoholista családról gondolkodunk. E folyamat fenntartásában olykor meghatározóbb a szenvedélybetegséget fenntartó környezet és kapcsolatrendszer, mint maga a szenvedélybeteg személy. Van olyan szakember, aki a „szenvedélybeteg" elnevezés helyett jobban szereti a „szenvedélyember" kifejezést (Zseni Annamária), hiszen minden embert jellemez a szenvedély, ám hogy ez mikor válik patologikussá, az nemcsak rajta múlik.

Ma már azt is egészen világosan látjuk, hogy általában milyen tényezők befolyásolják az egészségi állapotot (WHO, 2002). Azzal is tisztában vagyunk, milyen az iskoláskorúak egészségmagatartása (HBSC, 2003).[10] Mégis ez a két tudás nem egészíti ki egymást, nem válik cselekvéssé: minden úgy megy, ahogyan azelőtt. Ma már nincs pedagógus, aki ne fújná álmából felkeltve is az egészség definícióját (testi-lelki-szociális jól-lét[11]), de azon csak ritkán elmélkedünk el, hogy miként is jelenik ez meg az életünkben, illetve mit teszünk azért, hogy egészségesek legyünk. Miért?

Ha komolyan vesszük, egészséges iskolának az lenne nevezhető, amelyben az ott lévők jól érzik magukat testi állapotukban, lelkileg, sőt, társadalmi kapcsolataikat illetően is. Ezzel szemben szinte végeláthatatlanul sorolhatnánk a példákat arra vonatkozólag, milyen légkör is vesz körbe bennünket a közoktatás mindennapjaiban.

Az egyik legijesztőbb jel lehet talán az a változás, amely az első osztályosok életében figyelhető meg. Az óvodáskorú gyermekek sajátossága, hogy úgy szívjak magukba a tudást, mint szivacs a vizet. Ezzel szemben tömegével ismerhetünk olyan hétéveseket, akik egy-két hét múlva utálnak tanulni... Korunk sajátossága? Szellemileg elpuhult társadalom? Dilettáns szülők? Ilyen a világ?

Nézzünk jobban körbe! Hány és hány olyan jó szándékú pedagógus él közöttünk, aki megfáradt, de kiégését senki nem vette észre idejében, vagy ha észrevette, nem tudta kezelni. Hány pedagógus fekszik le esténként altató vagy nyugtató segítségével, hogy képes legyen mit kezdeni a rá zúduló feszültséggel. Hányak családi élete, gyermekeikkel épített kapcsolata megy tönkre csak azért, mert valami szétfeszítette életük keretét. Korunk sajátossága? Szellemileg elpuhult társadalom? Dilettáns szakma? Ilyen a világ?

Sajnos nagy valószínűséggel ezekben az esetekben a háttérben fellelhető egy olyan iskolai háttér, amely valamilyen „titokzatos" okból kifolyólag nem az egészségi állapotot erősíti, hanem kifejezetten a betegségekhez visz közelebb bennünket – így pl. a szenvedélybetegségekhez.

III. A szenvedélybetegség iskolája

A fenti problémát hajlamosak vagyunk leegyszerűsíteni a drogtesztek és kijelölt dohányzóhelyek világára. Holott e tekintetben számtalan olyan kérdés jelenik meg, amelyet szívesen hárítunk vagy utalunk az ismeretlenség világába. Nem tisztázott, hogy lehet-e hiteles az a pedagógus (értékközvetítő szakember), aki azt tanítja, hogy tanítványai ne nyúljanak kannabiszos cigarettához, maga azonban rendszeres nikotinhasználó. Elvárható-e egy „szenvedélybeteg országban", hogy a társadalmi mintákra legfogékonyabb korosztályok ne kövessék a mintaadó felnőtt-társadalom probléma-megoldási mintáit.

Olykor ennél sokkal árnyaltabb a kép. Számos közoktatási intézményt láthatunk, amelyben ugyan nincs dohányzásra kijelölt hely, a tantestületben láthatóan nem volt sem alkoholista, sem függő nikotinista, az iskolában – bevallása szerint – nem volt drogprobléma sem, mégis az egész rendszer működése sajátosan a szenvedélybetegségre épült.

Hogy jobban megértsük ezt a jelenséget, pillantsunk egy kissé mélyebbre! Ismét fogalmazzuk meg: a szenvedélybetegségekben soha nem a drog a probléma, mindig az ember! Az ember és a társadalom viszonya, illetve ennek torzulása végtelenül izgalmas kérdéseket vet fel, vagy éppen válaszokat ad.

[10] Az iskolai egészségfejlesztés lényege, hogy az egészséget befolyásoló tényezőket iskolai színtéren úgy változtassuk, hogy a kimenetnél az érintettek egészségi állapota javuljon (Ferenczi, 2003)

[11] WHO 1948, amit az Ottawa Charta 1986-ban megerősít

Elvonás

Talán meglepő, de ismert gondolat, hogy a társadalom maga „termeli ki" azt a devianciát, amelyre nézve magát „normálisként" értelmezi. Így rendkívül árulkodó egy-egy közösségre nézve, hogy milyen deviancia áll a figyelem vagy a félelem középpontjában, hiszen olykor ezek épp arra alkalmasak, hogy saját kóros szenvedélyeiket legitimizálják. Sőt ezáltal legtöbbször épp saját bűneinktől akarunk szabadulni bűnbakokat keresve (Andorka, 1997; Giddens, 1995; Andorka-Buda-Csehszombathy, 1974; Durkheim, 2003), aminek izgalmas teológiai vetülete is van. Ha a kábítószer-problémára tekintünk a nikotinfogyasztás úgy tűnik, nem jelent kirívó problémát.

A normaadó társadalom ezért szívesen kategorizál társadalmi csoportokat.[12] A másokkal kapcsolatban megfogalmazott kategóriáink[13] gyakori – de alapvetően nem elfogadható – indoka, hogy egy meghatározott keresztyén értékrendet kívánunk követni. Ezért ítélünk meg bizonyos magatartásformákat, amelyeket devianciaként (a normálistól eltérőként) minősítünk. Az érvelés gyengesége abban áll, hogy hasonló fajsúlyú „bűnök" esetében a társadalmi státustól függően hol elnézők, hol ítélkezők vagyunk...

A probléma ott csúcsosodik ki, hogy ezek – az egyébként meglehetősen hazug – kategóriák nemcsak meghatározzák egy kapcsolat kimenetét, nemcsak rögzítik az adott állapotot (pl. a stigmatizáció miatt), hanem éppenséggel kialakítják is...

Jézus épp kategóriáink előre történő meghatározottságából akarja kiszabadítani az embert. Nem véletlen,

[12] Érdekes, hogy olykor egyházunk is arra a veszélyre hívja fel a figyelmet, hogy a normaadó társadalom értékrendjétől *eltérőnek*, azaz deviánsnak ítéli meg a keresztyénséget. E szerint ettől kezdve legitimnek tüntethető fel a vele szemben történő megkülönböztetett fellépés.

[13] kathgoria: vádló ítéletalkotás (ld. pl. Jn 8,6 vö.: 8,10-11)

[14] Mt 7,1kk

hogy erőteljesen óv bennünket az ítéletalkotástól[14]. Leginkább talán azért is, mert ítéleteink sokkal inkább árulkodnak rólunk, mint a górcső alá vett személyről, társadalmi csoportról.

Iskolai színtéren ez a jelenség Pygmalion-effektus néven vált ismertté. Leírt tény, hogy a tanuló iskolai teljesítményére, a tanuló közösségen belüli státusára a pedagógus hozzáállásának, előítéleteinek sokkal nagyobb hatása van, mint gondolnánk. Inspiráló és támogató hozzáállás pl. ha a pedagógus több alkalommal szólítja fel a diákot, sokszor alkalmaz szemkontaktust, testhelyzetében nyitott, nem fogadja el a kevésbé jó választ, pozitív módon bíztatja. (Cseréné, 1991; Feldman, 1991) Így valójában a diák teljesítménye jelentős mértékben nem is a képességein múlik, hanem a pedagógus diákra vonatkozó előfeltevésein alapul. Ez látszik igazolódni abban is, hogy a diákok nem egy-egy tantárgy kedvéért teljesítenek kiemelkedően, hanem azért, mert az adott szaktárgyat tanító pedagógus személye minőséget, súlyt jelent a számára.

Ezek a kapcsolatok a legkorábbiak közül valók, amelyben egy kis ember életszerűen találkozik a függőségi viszonyok motiváló és előrevivő, valamint kóros megnyilvánulásaival. Így kapcsolódik az iskola mindennapi élete a szenvedélybetegség gondolatköréhez.

IV. A hatalom és a munka világában

Mint minden szenvedélybetegség esetében a kór kialakulásakor különböző filozófiák és mítoszok születnek, amelyek alátámasztják és fenntartják a szenvedélybetegséget. Most csak a leggyakrabban felfedezhetőekkel foglalkozom.

A munkaalkoholizmusban jellemző filozófia a „családomért dolgozom" érvelés. A hatalomfüggőség fenntartásában pedig a másokért érzett hathatós, felelős segítségnyújtás fogalmazódik meg. Különösen izgalmas kérdéskör a kettő között fellelhető kapcsolat.

A hatalmat[15] az Úr magának tartja fenn[16], mégis megosztja azt tanítványaival[17]. A hatalom megnyilvánulásainak vizsgálatakor olyan határterülethez érkezünk, amely nagy bölcsességet kíván a legitim és illegitim formák különbségtételében. Ennek az az oka, hogy a hatalom kontrollja valójában azért nem lehetséges, mert a hatalom maga a kontroll. Az gyakorol valódi hatalmat, aki a folyamatokat irányítja. A státusra éhes ember valódi megfosztottsága az, hogy bár feladatkörében kap valamilyen hatalmat (pl. igazgatóhelyettes lesz), ám valódi hatása mégsem lesz a folyamatok alakítására, mert a megbízással kapcsolatos feladatokat valaki más (pl. az igazgató vagy fenntartó) határozza meg. Ezért az illető egy különösen szövevényes játszmarendszernek lesz akaratlanul is tagja és fenntartója egyszerre. Olyan játszma ez, mint amikor egy alkoholista család egyik tagja mellé odaállunk erkölcsileg, és a másikat elítéljük, észre sem véve, hogy máris aktív részesei lettünk egy szenvedélybeteg rendszernek.

Az ilyen társfüggő (kodependens)[18] kapcsolatok a szenvedélybetegségnek olyan megnyilvánulásai, amelyek felismerése, kimondása legalább olyan nehéz, mint az ellene való küzdelem. E tekintetben épp azok a hivatások a legveszélyeztetettebbek, amelyekben az emberi kapcsolatok, folyamatok irányítása illetve az értékközvetítés egyszerre állnak a hivatásgyakorlás középpontjában, hiszen így az értékközpontúságra történő törekvés egyaránt lehet nemes cél, illetve egyfajta torzító szenvedélybetegség álcája is.

Ezért alapvető fontosságú kérdés, vajon egy-egy intézmény a kontrollgyakorlásnak mely eszközeit, formáit tartja meg magának, és melyeket adja át másnak, vagy szünteti meg (pl. bizalmi kapcsolattal).

A hatalom kóros megnyilvánulásait a kontroll és a kontrollvesztés jelensége köti össze a szenvedélybetegségek más formáival (Zinberg, 2005; Rácz-Takács, 2006; Németh, 2000). A hatalom lehetősége bizonyos esetekben hasonló jelenségeket idézhet elő az emberben, mint az alkohol- vagy kábítószer-fogyasztás (pl. kontrollvesztés) (Dobák, 2002. 157-176).

A kóros hatalomgyakorlás egyik előszeretettel támogatott közege a társfüggőségben élők és munkaalkoholisták tömege (Borbély-Pecze, 2006). Ez a kórkép megítélése társadalmunkban gyakran vagy semleges, vagy egyenesen követendő példaként kerül említésre (ld. az éjjel-nappal munkáját végző pedagógus) – csakúgy, mint ahogy azt az alkoholizmusban, nikotinizmusban vagy kábítószer-fogyasztásban látjuk.

A hatalom és munka kóros megélésének egyik figyelemreméltó, egyszerre vonzó és taszító tünete a

[15] exousia

[16] Mt 28,18. Jn 19,10-11 stb.

[17] Mt 10,1

[18] A társfüggő kapcsolat legfontosabb jellemzője, hogy az illető nem érzi jól magát abban, úgy érzi, hogy ő csak áldozata annak, mégsem bontja fel kapcsolatát az adott személlyel, személyekkel.

kiskorúsítás. Ez legtöbbször a gondoskodás formájában jelenik meg. A hatalomfüggő mindenhatóság-érzése (ti. hogy a pozícióban lévő elhiszi, hogy kinevezésével ért is ahhoz, amit tesz) a többiek számára védelmet és lehetőséget is jelenthet, hiszen a felelősség áthárításával mentesül annak terhe alól. Valójában azonban elfogadják és rögzítik a fenti helyzetet.

Ezeket a játszmákat leplezi le az önálló véleményalkotás, a nem burkolt, őszinte, világos és tárgyilagos visszajelzés, az összefüggések megfogalmazása, olykor pedig a számonkérés. A kóros függőségeket felismerők ezért mindig problémát jelentenek a szenvedélybeteg személy számára.

A hatalomfüggő retteg ettől az attitűdtől. Ennek oka abban található, hogy bár ő van pozícióban, a leleplezettség pillanatában kibillen szerepéből, bizonytalanná válik, ennélfogva könnyen regresszióba esik, így félelméből adódóan akár agresszív megnyilvánulásai is lehetnek. A leleplezettség szégyenérzetével viaskodik, hiszen ekkor tudatosul benne, hogy a pozíció nem feltétlenül jelent kompetenciákat, illetve, hogy szüksége lenne külső támaszra, de a külső támasz megjelenése a totális összeomlás rémét vetíti elő számára. Ezért a vele szemben önállóan gondolkodó, ellenféllé, – súlyosabb formában – ellenséggé válik. A hatalomfüggő pozíciója olyan mértékben eggyé válik személyiségével, hogy munkájának kritikája szemében soha nem közösségi érdek, hanem személyes sértés és támadás. Kialakul egy virtuális valóság, amely segít hárítani a szembenézést: már rég tisztázatlanul elmosódnak a valódi célok, és az áldozathozatal szinte automatikussá válik valódi eredmények és értékelés nélkül. A kontroll nélküli kontrollvesztő kontrollgyakorlás végül oda vezet, hogy a hatalom eszköz helyett céllá válik, és ezzel észrevétlenül is magában hordozza a diabolikus jelleg veszélyeit[19].

V. Jelek és tünetek

A fent vázolt jelenségeket megerősítheti és vissza is szoríthatja az iskola szervezeti életének alakítása. Néhány külső jegy (pl. az intézmény által sugallt hangulat, üzenet) vagy belső működési elv (pl. kommunikációs stílus) jelentős mértékben befolyásolja, hogy egy-egy intézményben miként jelennek meg addikt jelenségek.

„Az oktatási-nevelési helyszínek – mint minden épített tér – környezetpszichológiai szempontból sajátos szociofizikai mintázatot jelentenek, vagyis az adott helyen folyó minden tevékenység illeszkedik (vagy éppen nem illeszkedik) valamilyen módon a fizikai kontextusba" (Dúll, 2007., 45.p). Az intézmény külső megjelenési formája csakúgy, mint az alkalmazott módszertan tudhatóan befolyásolja a teljesítményt, ezen keresztül pedig az egészségi állapotot.

Abban az iskolában, ahol a teljesítmény alapján kerül meghatározásra egy gyermek értéke, ugyanakkor módszertani stb. okok miatt az iskola a teljesítményt visszafogja (pl. a számonkérés eszközének nem megfelelő megválasztásával), lehetetlen szorongás nélkül megélni az iskolában eltöltött nap nagy részét. A szorongás idővel utat tör magának annak feloldása irányába. Ennek pedig testi-lelki-szociális kihatása egyaránt van.

Mindez azért jelentős, mert az egészséget befolyásoló iskolai tényezők nagymértékben meghatározzák a kémiai szerek visszaélésszerű használatát, illetve a kóros viselkedési szokásokhoz fűződő viszonyulást (Demetrovics-Urbán-Kökönyei, 2007 169-243.p).

Közvetett módon tehát mindezek egyfelől befolyásoló tényezők, másfelől figyelemfelhívó jelek lehetnek, amelyekre érdemes értő figyelemmel tekintenünk. Lássunk néhány kézenfekvő, egyszerű és gyakran előforduló példát!

1. A cégér

Ha belépünk egy addikciót támogató iskolába, az az érzésünk támad, hogy a bejárattal szemben vagy közelében rögtön ránk borulnak a tanulmányi versenyek okleveleit kiállító tablók. Ez az első látvány, amely a látogatót fogadja.

Milyen üzenetet hordoz ez a jelenség? Azt közvetíti, hogy ebben az iskolában egyrészt a tárgyi tudás kerül elsődlegesen értékelésre (erre vagyunk büszkék), másrészt elmondja azt, hogy az a szülő, aki idehozza gyermekét, biztonságban tudhatja őt, mert olyan komoly tudást kap, amellyel a munkaerőpiacon megállhat majd. Végül beszél arról is, hogy olyan pedagógusok dolgoznak itt, akik erre a teljesítményre képesek, és akit felvesznek ide, az eleve jobb, mint a „többiek".

Nézzük, mi áll a jelenség hátterében! Először is arra a kérdésre lenne jó választ találni, hogy kinek az érdeke ennek az üzenetnek a közvetítése.

a)Az első válaszunk az, biztos nem a gyermeké. A gyermek számára a tanulás önmagában öröm, nem a teljesítmény teszi számára vonzóvá. Valójában a számára

[19] Mt 4,8-9

érthetetlen és értelmetlen kényszerrel épp ezt az örömöt és tudásszomjat vesszük el tőle.[20]

Másodszorra azt is mondhatjuk, hogy mindez egyházi kultúránkkal sem egyeztethető össze, hiszen ha az elsődleges cél valóban az lenne, amit gyakran hangoztatunk (ti. hogy az evangéliumi értékeket adjuk át), ennek a célnak az eléréséhez más eszközökre van szükség. Nem kétlem, hogy a tehetséggondozás fontos dolog (kár, hogy a gyakorlatban nem nagyon jelenik meg!), ám elkeserítő, hogy egyházi iskoláink nincsenek ott a szakiskolák, speciális iskolák között, nem jelenik meg a kooperáció, integráció. Ha valóban az evangéliumi üzenet átadása a cél, az erősek erősítése helyett és a gyengék gyengítése helyett épp az ellenkező hatást igyekeznénk elérni, hiszen „akik a legerőtlenebb tagjainak látszanak azok igen szükségesek."[21] Az evangéliumi iskolában ezért válik szükségtelenné, hogy a legjobb tanulók az A osztályba, a leggyengébbek pedig a C-be kerüljenek...

b) Nem is a szülő érdeke. Ma már tudhatjuk, hogy a megtanult tudásanyag 70%-át az eminens tanuló is elfelejti 5 éven belül. Különösen így van ez a frontális oktatásban.[22] Valójában már-már ott tartunk, hogy módszereinkkel a felejtésnek tanítunk... Valójában az az elvárás, amit a szülő gondol, a bejárattal szemben szerzett első benyomásai alapján, biztosan nem teljesedik be.

c) Végül nem is a tantestület érdeke ennek a rendszernek a fenntartása, hiszen a teljesítménykényszer nemcsak a gyermekeket neurotizálja, hanem a pedagógusokat is, nem beszélve a kialakuló rivalizációra épülő megbetegítő kapcsolatrendszerről.

A teljesítménykényszer rendkívül fárasztó, nyomasztó stresszor, amely nemcsak a kapcsolatokat rombolja, hanem hosszú távon önmagában is megbetegíthet.

A teljesítmény(kényszer) felmutatására valójában azért van szükség, hogy az iskolák közötti versenyben – egyéb eszközök (pl. kiforrt pedagógia) hiányában – így tegyük vonzóbbá intézményünket, azaz elhitessük a szülőkkel azt, hogy ez az oktatási forma az ő érdekeiket jeleníti meg. Ez esetben azonban a cél a szükséges normatíva megszerzése, a keretet maga a pedagógia adja, és az eszköz a gyermek lesz, minden áron, ha kell annak árán is, hogy rosszul érezze magát, hogy kihulljon, hogy sikerei vagy kudarcai önértékelési problémákhoz vezessenek, vagy szorongjon, neurotizálódjon, amit ugye valamilyen módon oldani kell, ha más nem kémiai szerekkel...

Élesen fogalmazva, és a viselkedési addikcióknál maradva a fenti jelenségre a gyermekabúzus egyik formájaként is tekinthetünk.

2. A spiritualitás

Számtalanszor lehet bárki fültanúja akaratlanul is olyan önvigasztaló mondatoknak, melyek így hangzanak: „Legalább ha becsukom magam mögött a tanterem ajtaját, ott azt csinálok, amit akarok..." Fontos azonban kimondani, hogy ez a gondolkodás nem lehet jellemzője az iskolának. Az iskola közös gondolkodást feltételez a gyermekről, emberről, értékekről, módszerekről, célokról, eszközökről stb. Az, hogy egy intézményben sok ember azonos végzettséggel dolgozik, attól még az intézmény – tartalmilag – nem lesz iskola.

Természetesen ezekhez hasonló szép szavak a legtöbb iskola nyílt napjain, tájékoztatóin elhangzanak. Mégis mindez akkor lelepleződik le, amikor egymás mellé állítjuk a célokat és eszközöket. Amely iskolának van pedagógiája, filozófiája, annak konkrét céljai is vannak. Sőt, itt az eszközöket a céloknak rendelik alá.

Az önmaga fenntartását középpontban tudó közoktatási intézményben ez a kérdés elhanyagolható, olykor fel sem vetődik. Az igazgató nem érdeklődik kollégáinak pedagógiai látásáról, eszközeiről, nem látogatja az órákat, nincsenek közös esetfeldolgozások stb. Vagy ha mégis érdeklődik, az inkább fenyegetést jelent. A pedagógiai program, vagy pl. a Kt. által előírt iskolai egészségstratégia, illetve annak részeként értelmezendő drogstratégia pedig pusztán formalitás.

[20] Érdekes – különösen is a PISA felmérés után –, hogy az olvasástanítás módszertana nem sokat változott. Semmi nem kényszerít egyetlen pedagógust sem, hogy decemberre olvasni tudjanak az első osztályosok. Mégis valamiért (nehezen megfogalmazható látszatkényszerre hivatkozva, vagy a léggömbteljesítmény előtt tetszelegve) számtalan iskola teszi akarva-akaratlanul funkcionális analfabétává a legkisebbeket a senki által el nem várt önkéntes vállalásokkal, amelyről ráadásul ma már tudható, hogy nem is vezet eredményre.

[21] 1Kor 12,22

[22] Sajnálatos, hogy ma még számos olyan pedagógusképző intézmény működik, amelyben a frontális oktatás mellett a hallgatók sajátélményként nem élhetik át pl. a kooperációs tanítástechnika előnyeit, vagy nem ismerkedhetnénk meg a projektpedagógia adta lehetőségekkel, nem beszélve olyan gyermekszerű lehetőségekről, mint amilyet az élménypedagógia stb. ad.

Ez a szakmai igényesség alapvető fontosságú lenne. E nélkül a be- és kimenet között eltelt minőségi változások esetlegesek, tervezhetetlenek: valójában nem tudjuk, mi történik oktatás és nevelés címszó alatt.

Pedig a célok és az eszközök korrekt rendszere, a megfelelő pedagógia megválasztása és alkalmazása alapvetően befolyásolja egy iskola spiritualitását. Önmagában az iskolára kihelyezett tábla nem ad spiritualitást. Ma már azt is a saját bőrünkön érezzük, hogy attól nem lesz spiritualitása egy egyházi iskolának, ha kötelező istentiszteleteket rendel – vagy „ajánl" szeretettel – el a fenntartó. Attól sem, ha kötelező hittanóra, konfirmációi előkészítő zajlik tanórai keretben. Az sem ad spiritualitást, ha lelkészek is részt vesznek az oktatásban, vagy a gyülekezeti és iskolai élet határai számos ponton elmosódnak. A tapasztalat szerint ez nem hozza meg a maga hatását. Sőt...!

Valódi spiritualitásra, valódi átütő tapasztalásra van szükség! Ehhez azonban újra kell gondolnunk a tanító és tanítvány, a csoport és csoportvezetés, a vezető és vezetett, a tudás és tapasztalat összefüggéseit. Valójában a pedagógus kompetenciahatárain belül nem kell többet tenni, mint valós kérdéseket feltenni a mai korszellem által ránk erőltetett teljesítmény-, eredmény-, és normatíva-központú iskolarendszerrel kapcsolatban.

Hamar rá kell jönnünk, hogy egy az evangéliumétól igen eltérő cél- és eszközrendszert szinte minden szűrő nélkül átvettünk nemcsak egyházi iskoláinkban, hanem még a gyülekezeti munkában is. Ezt a sehova nem vezető modernista szemléletet időszerű volna felváltani a hagyományos konzervatív pedagógiai eszközökkel. Mert vannak a korábbi évtizedekben, évszázadokban jól ismert bevált utak (csak néhány jelentősebbet kiragadva): pl. az ókori Görögország vitakultúrájáról ismert – ma így mondanánk: személy- és partnerközpontú – peripatetikusok iskolája, amely Arisztotelész nevéhez kötődik, vagy a 16. századtól egyházunkban kitűnően gyakorolt – az élményszerűséget kitűnően alkalmazó – protestáns iskolák a híres iskoladrámákkal, a 17-18. században gyökerező pedagógiai iskola elemeiről (pl. Párizsi Építészeti Akadémia), amit ma projektpedagógia néven fedeztek fel újra, hogy a mesét, a játékot, a beszélgetést, az önértékelést, a vitát stb. ne is részletezzük.

Ha a Biblia az élet könyve, annak valóban az élet kérdéseiről kell szólnia. A benne felelhető ismeretek élővé válását pedig mi úgy segíthetjük elő, hogy figyelembe vesszük a ránk bízottak kérdéseit, problémáit, és az ismeretszerzéssel kapcsolatos törvényszerűségeket is.

Miért fontos témánk szempontjából ezzel a kérdéssel foglalkozni? Mert a tartalom kiürülése természetes következménye a struktúra és pozíció erősítése. Ebben az esetben pedig szinte kiszolgáltatottan szemlélhetjük végig azt a folyamatot, amely olyan struktúra kialakításához vezet, amelyben a tisztázatlan keretek és elvárások rendszere nyomasztó versenyszellemet erőltet rá a pedagógusra, akik – állásuk megtartása vagy az érvényesülés miatt – egymással rivalizálva, az időt a családtól elvéve kényszerítik rá akaratlanul is ezekre a kicsi emberekre felnőtt világunk nyomasztó és egészségtelen valóságát.

Kényszerpálya? Igen. De választott kényszerpálya. Az a kényszerpálya, amely bármely szenvedélybetegségben észrevehető szenvedélybetegben úgy, mint a tünetmentes hozzátartozóban...

3. Sajátos kommunikáció

A szenvedélybetegség egyfajta kommunikáció is. Minden addikció kialakítja saját kommunikációs stílusát, játszmarendszerét (Steiner, 1989). Ennek lehetünk tanúi a szenvedélybetegség irányába erősödő kapcsolatok tekintetében is.

A szenvedélybetegszerű kapcsolatrendszerekre többek között a kommunikáció hívja fel a figyelmünket. Ennek szélsőséges megnyilvánulása – iskolai színtéren – pl. a kollégák közötti egyoldalú tegeződés (pl. az igazgató tegezi a kollégákat, de magának megköveteli a szóhasználatban megnyilvánuló abszolút tekintélyt), vagy a manapság szinte általánossá váló jelenség, amikor a neveket, megszólításokat kicsinyítő képzővel látjuk el: pl. Katika néni, apuka, anyuka, ez utóbbi egyébként a megszólítás teljesen abszurd és érthetetlen formája. Megérteni akkor fogjuk, ha azt mélyebb üzenete felől közelítjük. Ez a kiskorúsító szóhasználat ugyanis a tisztázatlan kapcsolatok hol alá-, hol fölérendelt helyzetének filtráló lüktetéséből ered. Hasonló ez a se veled, se nélküled győztes-vesztes játszmáihoz. Az ilyen kapcsolatban az ember elfogadja, hogy olykor ő lesz a Katika, máskor pedig természetesnek veszi, hogy a sokkal kvalifikáltabb és idősebb sebész professzor apuka, és nem János, Kovács úr vagy professzor úr, hanem apuka.

A társfüggő kapcsolatokra jellemző, hogy egyfelől megjelenik a másik ember (kapcsolat) visszaélésszerű „használata", másfelől a kapcsolat egyik vagy valamennyi résztvevője úgy érzi, ő csak ad a kapcsolatba, de nem képes töltődni benne (Lefever, 2007. 66-68.p).

Ezért figyelemreméltó minden olyan visszajelzés, amelyben pl. egy-egy pedagógus hasonlókról számol be munkája kapcsán.

A nem tisztázott kapcsolati határok szinte „fekete lyukként" szippantják egy helyre a társfüggőségre hajlamos embereket (Demetrovics, 2007., 51-87), ahol sajátos együttállásként egy időben, egy helyen találkozik a kapcsolatfüggőségben élő ember a kodependens rendszerrel. Ez kölcsönös vonzerőt jelent, csakúgy, mint a kocsma és az alkoholista, vagy a kábítószerfüggő és a hétköznapi ember számára felismerhetetlen díler. Természetesen ezeket a rendszereket azok is fenntartják, akik áldozatai annak. Rosszul érzik ugyan benne magukat benne, mégsem akarnak (tudnak) kilépni belőle. Így válik egy szerves egésszé, egymást kölcsönösen fenntartó és egyben megbetegítő rendszerré az egész.

A mai kor számtalan lehetőséget ad a kapcsolatokkal való visszaélésre az iskolai színtéren is. Kényszerből vagy azon kívül a munkáltatónak – legalábbis látszólag – az az érdeke, hogy azokat a pedagógusokat favorizálja, akik akár 10-15 órát is eltöltenek az iskola épületében. Hogy mit ad fel ezért egy pedagógus? Vajon lehet-e hiteles értékközvetítő a háta mögött egy tönkrement családi élettel? Hogy az ő gyermekét ki neveli? Ezek már másodlagos szempontok...

Ezt a jelenséget erősíti, alakítja ki többek között a lebegtetés mint kommunikációs stílus: „Kollégák, nem kötelező itt dolgozni..." „Sajnos idén még egy kollégát el kell bocsátani." Ez megjelenhet a tisztázatlan elvárásrendszer felállításában csakúgy, mint a munkaköri leírás hiányában. Hasonlóan támogathatja ezt pl. a hitbeli jámborság és áldozatvállalás elvárása a 8 órán túli munkavégzésben, az iskolai és gyülekezeti szolgálat határainak tisztázatlansága is (általában a határok összemosása) – különösen akkor, ha az illető pedagógus, tanuló vagy szülő nem is a fenntartó egyházközség területén lakik, vagy más felekezethez tartozik...

A kapcsolati határok elmosódása nemcsak az abuzív és társfüggő kapcsolatok melegágya. Sajátos értelmezési lehetőséget is ad egy-egy szakmai vitában történő megnyilvánulások esetében. Ilyen példa lehet a Kt. 2. mellékletében szereplő titoktartással kapcsolatos vita.[23] A törvény vitájában két markáns, de téves ellenérv fogalmazódott meg a sajtóban: egyrészt, hogy így elleplezhető az iskolai drogfogyasztás, másrészt, hogy sérülnek a szülők jogai.

Az első gondolat a közoktatással kapcsolatos legalapvetőbb jogszabályok ismeretének hiányáról árulkodik, hiszen az ilyen cselekmény fegyelmi vétség, amely minden esetben a szülő értesítését vonja maga után. Tehát itt nem is lehetséges titoktartás...

A titoktartás abban az esetben érvényes, ha egy 14 évét betöltött tanuló megosztja pedagógusával életének egyik titkát. Kiskorúak esetében tehát eleve kizárt... Részben akkor tesz ilyet egy tizenéves, ha bizalma van a pedagógushoz, részben akkor teszi ezt, ha a szülőknek valamiért nem sikerült olyan bizalmi kapcsolatot kiépíteniük vele, amely lehetővé tenne egy ilyen beszélgetést. Itt tehát nem arról van szó, hogy a szülőktől elvenne bárki valamilyen lehetőséget, hiszen a tizenévesnek senki nem tiltja meg, hogy megossza titkát a szülővel. Sőt, ez lenne a kívánatos. Azonban az a szülő, aki ezeket a jeleket nem veszi észre, minden valószínűség szerint képtelen kezelni is az adott jelenséget. Kérdés persze, hogy a pedagógus mennyire lesz képes erre. Mindenesetre egy felelős kapcsolat a pedagógussal – értő és érző szülők hiányában – akár életmentő is lehet...

Végül egyetlen elrettentő példa: volt olyan lelkipásztor, aki büszkén mondta el sokak előtt, hogy ő vasárnap a szószékről tanított a fenti szakmai anyagról. Tárgyi tévedéseit egy azt követő személyes beszélgetés tette nyilvánvalóvá, hiszen – mint kiderült – ő soha bele sem nézett az egyébként valóban unalmas normaszövegbe...

---

[23] Maga a törvény amúgy valóban hagy kívánnivalókat, de nem (vagy nemcsak – a szerk.) azokban a kérdésekben, amelyekben túlpolitizált társadalmunk médiumai – beleértve az egyháziakat is – azt górcső alá vették. A törvény talán legsúlyosabb hibájaként az róható fel, hogy rendkívül kiskorúsító módon egy etikai kérdést (titoktartás) törvényi módon kívánt szabályozni. Magam egyetlen pedagógust vagy szakpolitikust nem hallottam, aki kikérte volna magának a pedagógustársadalom ilyen mértékű kiskorúsítását. Miért? Mert megszokottan kiskorúsított kapcsolatokba ágyazódottan működik nagyon sok iskola.

Mentesülve az aktuálpolitikai sallangtól, érdemes megfigyelni, hogy valójában itt nincs semmi másról szó, mint amit a lelkipásztortól, orvostól, ügyvédtől vagy a szociális munkástól titoktartás tekintetében elvárunk. (Véleménynyilvánítás előtt kéretik elolvasni a jogszabályt!) Ez viszont már nagykorú kapcsolatot igényel, amelyben nem fér meg a „Katika néni" és az „apuka". Vállalni kell egy világos keretetekkel rendelkező kapcsolat felelősségét és súlyát. Erre azonban azok a pedagógusok képesek, akik számára nem kívánatos a társfüggő kapcsolat. Különös volna pl. a lelkipásztori titoktartás részleteit törvényi keretekbe foglalni (Bár legalább ennyire elgondolkodtató jelenség, hogy amíg a lelkész esküt tesz az összes egyházi felsőbbség iránti engedelmességre, a titoktartás mellékesen sem jelenik meg a lelkipásztor-felszentelésen...

4. A hárítás ügyes formái

A szenvedélybetegséget mindig a hárítás jellemzi. Egy alkoholista család érvrendszerében a szomszéd minden esetben többet iszik. A szenvedélybetegségek tekintetében általában megfigyelhető a hárítás.

Árulkodó mondatok, amelyek arról számolnak be, hogy XY iskolában egyáltalán nincs drogprobléma. Egy ilyen mondat kedvező esetben pusztán azt jelenti, hogy az adott pedagógus nem tart „túlzottan" közeli kapcsolatot a gyerekekkel, és hozzá már nem jutnak el bizalmas információk, titkok. Kicsit szomorúbb (és gyakoribb), hogy az iskola tisztában van a tanulók droghelyzetével, csak félve attól, hogy emiatt kevesebb tanulót iratnak be, elhallgatja a valós helyzetet, és emiatt elutasítja a prevenciós, egészségfejlesztési programokat is.

E tekintetben valóban figyelemre méltó, hogy az iskola milyen erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy az intézményben egészségfejlesztési, drogprevenciós folyamatok induljanak el vagy erősödjenek meg, különösen is akkor, amikor ezek a programok egy része – megfelelő szakmai tartalom esetén – szinte normatívaszerűen kerülhet finanszírozásra (Ferenczi-Polinszky, 2002).

Ám a megrendelt programok tekintetében sem felemelő a kép. Még mindig óriási súlyt képeznek az ismeretátadáson alapuló prevenciós programok, amelyek – mivel nem alkalmasak az attitűdváltoztatásra – meglehetősen kis hatékonysággal működnek. Még mindig vannak elrettentő programok, amelyekről tudhatjuk, hogy a kockázati csoport vonatkozásában inkább megerősítő hatásúak, tehát épp az ellenkező hatást váltják ki, mint amit várnánk tőlük. A programok jelentős része rövid távon zajlik, ami nem teszi lehetővé, hogy érdemi változások történjenek. Végül pedig alig működik hosszú távú holisztikus szemléletű iskolai egészségfejlesztési program (Paksi és Demetrovics 2003).

Jóllehet a pedagógus saját kompetenciahatárain belül jó eredménnyel képes befolyásolni a szenvedélykeltő szerekkel kapcsolatos tényezőket (Felvinczi, 2007; Sebestyén-Ferenczi 2003), ez a felismerés mégsem válik általános cselekvéssé.

A pedagógus alapképzettsége szerint – saját magát folyamatosan képző szakmailag igényes pedagógus esetében – azon szakemberek közé tartozik, aki a leghatékonyabb eszközöket tartja a kezében. Mégis inkább jellemzőbb a hárítás, a tagadás és a tehetetlenség megfogalmazódása, mint az eredményes beavatkozás. Miért? A költői kérdésre adott válasz külön cikk megírását igényelné. Itt is inkább a hárítás formáiról van szó, amely mögött – sok más mellett – a fent vázolt jelenség is rendszerint ott húzódik meg.

A sajátos szisztéma az, amelyben élünk. A gyakran emlegetett értékorientáció helyett értékzavart élünk át, a pedagógiai programokban unalomig leírt egészségtudatosság helyett megbetegítő folyamatoknak lehetünk tanúi, és a vállalt józanság helyett intézményeink egy része az addikciókhoz visz közelebb, még ha nem is a legelutasítottabb és leglátványosabb formáihoz.

VI. Van-e megoldás? (Gyakorlati szempontok a szenvedélybetegséget támogató iskolában dolgozóknak)

A kérdésre adott válasz azért nehéz, mert azokban az intézményekben, amelyekben jellemző a szenvedélybetegség ilyen típusú megnyilvánulása, ezt a jelenséget – túl az egyéni döntéseken – az egész iskola szervezeti élete is támogatja. A szenvedélybeteg szervezeti élet legtöbbször piramisszerűen felépülő intézményi struktúrája szinte lehetetlenné teszi a szenvedélybetegség-mentes életformát. Itt egyedül a „piramis" csúcsán lévő vezető (fenntartó) lenne képes arra, hogy ezen változtasson, ám vélhetően az abuzív megnyilvánulások megszüntetésében ő ellenérdekelt lehet.

Maga a rendszer szinte automatikusan kitermeli az addikciók tüneteit, mint ahogy egy családban sem marad érintetlen senki, ugyanis nem a szenvedélybeteg a beteg, ő „csak" – amint láttuk – a tünet hordozója. Ezért a gyógyuláshoz az egész rendszer gyógyítása szükséges (Kelemen, 2001; Hoyer 2000).

Az addikció sajátossága, hogy a folyamatokat szinte kizárólag a rendszeren kívülről lehet változtatni. Az intézményi életben is hasonlóan működik mindez. Az adott intézmény gyakorlatilag rákényszeríti annak tagjaira működési formáit, ha ez nem lehetséges, az illető – lehetősége szerint – elhagyja az intézményt, ellenkező esetben szinte törvényszerűen elkezdődik a bűnbakképzés[24], amely hosszú távon jelentős egészségi károsodást is okozhat.

Akiknek nincs lehetősége más munkahelyet, iskolát keresni, néhány vonatkozásban védekezhetnek az őket ért hatások ellen. Egyrészt lehetőségként adódik az ún. diszfunkcionális jegyek visszafordítása, azaz elkezd „normálisan" működni. Mégis a rendszeren belül azonnal látható, hogy ez sajnos rendkívüli nehézségeket is jelenthet.

[24] mobbing

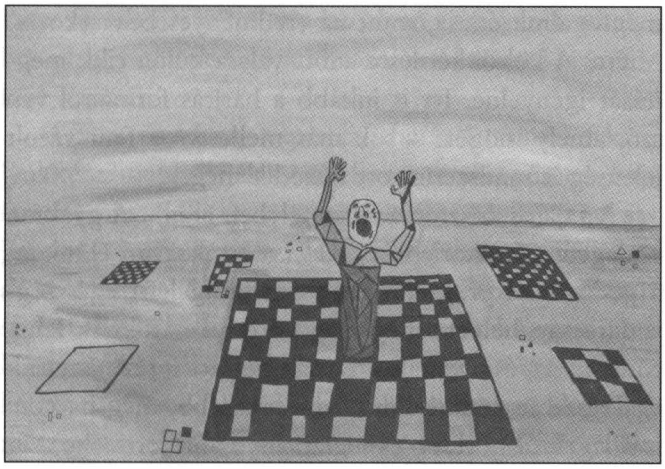

Jób

Néhány gyakorlati példában hadd sorakoztassam fel azokat a legfontosabb viselkedési szokásokat, amelyek egyfelől hiányoznak a szenvedélybetegségeket támogató iskolákból, másfelől gyógyító hatású lehet annak az esetében, aki felismeri a fenti munkahelyi légkör veszélyeit, és mentesülni kíván alóla.

1. Érdemes felvállalni az értékeinket és értékrendünket akkor is, ha az a többiekétől eltérő. Ez egyébként nagyon vonzó lesz a többiek számára, bár ezt vélhetően hosszú ideig nem fogják nyilvánosan felvállalni. Valójában az ilyen intézmény értékrendjével senki sem tud azonosulni, csak mivel ezt nem könnyű felvállalni – különösen az intézményi vezetés előtt – az ember szívesen hárítja gondolataiban ezt a kettősséget, hiszen bárki azonnal bűnbakká válhat.

2. Egy-egy konfliktushelyzet kialakulásakor érdemes feltenni a kérdést: „tényleg olyan nagy a baj, mint ahogy azt én gondolom?" A konfliktusok sok mindent képesek elfedezni, pl. vezetői kompetenciahiányokat. Annak a vezetőnek, aki nem alkalmas feladatára, a konfliktus alkalmas eszköz arra, hogy a figyelem elterelődjön róla. A konfliktusokat mindenesetben hosszú távon fenntarthatóvá teheti a kiszámíthatatlan szervezeti élet, elvárásrendszer, a rivalizálást támogató elismerések. A jellemzően konfliktusos közeg sajátos tünete a szenvedélybetegséget támogató iskolának. A konfliktusok döntő többsége azonban jelentéktelen ügy, amit legtöbbször mi magunk nagyítunk csak fel. Ilyenkor egy-egy mondatba sokkal többet képzelünk bele, mint amit a másik mondani akart. Ha ilyen érzésünk van, azt nyíltan, de elfogadó tapintattal érdemes tisztázni.

3. Fontos, hogy mi magunk ne éljünk a bűnbakképzés eszközeivel. A konfliktusokat nyíltan, egyenesen, őszintén, lehetőleg ne az indulatok szintjén, és minden esetben szemtől-szemben tárjuk fel. Mindenféle manipuláció olyan jelenség, amely nem összeegyeztethető azzal az intézménnyel, amely értékközvetítést kíván végezni. A bűnbakképzés esetében leggyakrabban alaptalanul, vagy eltúlzó módon vélekedünk egy másik kollégáról, amely a csoport perifériájára kerül. Ha ilyen érzések támadnak valakivel szemben, fontos, hogy eldönthessük, mi a mélyebb oka érzésünknek. Ha valós események állnak érzésünk mögött, kommunikációnkban az legyen a leghangsúlyosabb, hogy megértessük a másikkal, tette, mondatai milyen hatást váltottak ki bennünk. Ez a megnyilvánulás nem tekinthető támadásnak, így lényegesen nagyobb az esély a helyzet tisztázásra anélkül, hogy a konfliktus elmélyülne. Ha valakit bűnbaknak nyilvánítanak, ha nincs is erőnk mellé állni, legalább mi ne támadjuk! Ha valaki a bűnbak mellé áll, sajátosan visszafordíthatja a bűnbakképzés folyamatát, de persze mindez kockázatot is hordoz magában. Legtöbbször, ha valaki kiáll a bűnbakká nyilvánított kolléga mellett, csak látszólagos ellenállást vált ki a csoportból, hiszen az ilyen iskolában mindenki tudja, egyszer még ő maga is lehet bűnbak...

4. Mutassuk ki az érzéseinket! A negatívakat is. Ne törekedjünk arra, hogy „szent mosolygással" leplezzük gyilkos indulatainkat. Valódi érzéseink amúgy is kiülnek ránk, és csak hitelességünket, kiszámíthatóságunkat, megbízhatóságunkat ássa alá a másikban. Inkább törekedjünk arra, hogy a másik megértse, miért váltott ki bennünk ilyen indulatokat, és ezt igyekezzünk a másikkal közösen megoldani.

5. Törekedjünk arra, hogy mindenki véleménye fontos legyen. Ha „leszólják" az egyik kollégát, törekedjünk rá, hogy az ő véleménye is meghallgatható legyen. Ne felejtsük el, a tantestületben adott minta megjelenik az osztályteremben is! Így már az értekezleteken törekedhetünk arra, hogy elkerüljük a Pygmalion-effektust.

6. Ismerjük fel, hogy az iskolai élet minden egyes eleme mintaként hat az osztályteremben is. A tantestületben tapasztalható jelenségek nagy valószínűséggel megjelennek a gyerekek között. Az ezek elleni közdelem alkalmas eszközei lehetnek a koordináció (pl. a direkció helyett), az értékelés (pl. a büntetés helyett), a beszélgetés (pl. a kioktatás helyett), a nagykorúságot tanító kooperáció (pl. frontális munka helyett) stb.

7. Törekedjünk arra, hogy az igazságtalansággal szemben szabadok legyünk a szóvá tételre. Fontos, hogy ez ne legyen provokatív, támadó jellegű, inkább tárgyilagos: „bennem ez a mondat azt az érzést váltotta ki (...), és én rosszul érzem magam ebben a helyzetben..." Ehhez bátorság kell, de ez a típusú szabadság keresztyén

erény, amelynek vannak kockázatai is, hiszen ezek kimondása érdekellentéteket szülhet akkor, ha a burkolt cél a szenvedélybetegséget támogató tényezők fenntartása.

8. Tegyük világossá a munka és magánélet, iskolai tevékenység és gyülekezeti élet, kötelesség és szeretetszolgálat közötti különbséget. Lehet, hogy olykor-olykor kompromisszumot kell kötnünk, de minden esetben mi döntsük el, ha valamit ideiglenesen fel akarunk adni az értékeinkből, és ne más. Ezért fontos, hogy tudjunk nemet is mondani.

9. Gyakran megjelenő indokolatlan lelkiismeret-furdalásunk esetében mindig vizsgáljuk meg, mi váltja ki azt. Ha van alapja, rendezzük. Ha nincs alapja, ezt tudatosítsuk magunkban, és határozottan utasítsunk vissza minden ilyen érzést, hiszen minden valószínűség szerint olyan manipulációnak vagyunk áldozatai, amely célja, hogy lelkiismeretünk hamis megterhelésével tegyen bennünket az adott rendszer fenntartójává.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Andorka Rudolf (1997) Bevezetés a szociológiába. Osiris, Budapest 512-544 p.

Andorka Rudolf – Buda Béla – Cseh-Szomathy László (1974) A deviáns viselkedés szociológiája, Gondolat, Budapest

Borbély Tibor Bors – Pecze Mariann (2006) A munkafüggőség (workaholism) szakirodalmi áttekintése [in: Addiktológia Hungarica V. évf. 4. sz. IcsSzem, Budapest 359-381]

Cseréné Ádermann Gabriella (1991) Az önmagát beteljesítő jóslat (Pygmalion-hatás) pedagógiai vizsgálata [in: A Pedagógus. Nevéléslélektan. Szöveggyűjtemény. Budapest 162-173 p.]

Demetrovics Zsolt (2007) Az addiktológia alapjai I., Eötvös Kiadó, Budapest

Demetrovics Zsolt (2007) A droghasználat funkciói, Akadémia Kiadó, Budapest.

Demetrovics-Urbán-Kökenyei (szerk.) (2007)Iskolai egészségpszichológia, L'Harmattan, Budapest

Dobák Miklós (2002) Szervezeti formák és vezetés, Közgazdasági és Jogi Kiadó , Budapest

Dúll Andrea (2007) Edukációs környezetek: oktatás-nevelési helyszínek környezetpszichológiája [in: Demetrovics-Urbán-Kökenyei (szerk.) Iskolai egészségpszichológia, L'Harmattan, Budapest]

Feldman, R.S. (1991) A tanuló mint Pygmalion [in: A Pedagógus. Nevéléslélektan. Szöveggyűjtemény. Budapest 174-187 p.]

Durkheim, Émile (2003) Az öngyilkosság. Osiris, Budapest 260 pp.

Fekete Péter (2005) Szerencsejáték életre-halálra. L'Harmattan, Budapest

Felvinczi Katalin (2007) Az „Egészséges Iskolákért" program bemutatása [in: Demetrovics-Urbán-Kökenyei (szerk.) Iskolai egészségpszichológia, L'Harmattan, Budapest. 265-283. p]

Ferenczi Zoltán (2003) Drogprevenció, pedagógus, iskola. Eötvös Kiadó, Budapest (147-178 pp.)

Ferenczi Zoltán és Polinszky Márta dr. (2002) Iskolai drogprevenció [in: Pedagógus-továbbképzési szakkönyvtár, Raabe Kiadó, Budapest]

Giddens, Antony (1995) Szociológia. Osiris, Budapest 137-175 p.

HBSC (2003) OGYI-NDI

Herer, Jack (2000) A császár meztelen, Cactusfilm Kiadó

Hoyer Mária (2000) A droghasználó és a család [in: Rácz József (szerk.) A drogkérdésről őszintén. B+V, Budapest. 92-126p.]

Kelemen Gábor (2001) Szenvedélybetegség, család pszichoterápia. Pannónia

Lefever, Robert dr. (2007) Kényszeres segítés. Pécsi Tudományegyetem – Leo Amici, Pécs

Németh Attila (2000) A viselkedési addikciók jellegzetességei [in: Németh Attila – Gerevich József (szerk.) Addikciók. Medicina, Budapest 167 pp.]

Paksi Borbála és Demetrovics Zsolt (2003) A drogprevenciós gyakorlat megismerése. L'Harmattan Kiadó. Budapest

Rácz József – Takács Ádám (2006) Drogpolitika, hatalomgyakorlás és társadalmi közeg. Elemzések foucault-i perspektívából. L'Harmattan, Budapest

Ritter Ildikó (2003) (T)örvény ~ A kábítószerrel való visszaélés büntetőjogi megítélésének hatásvizsgálata – 1999.március 1. után; L'Harmattan, Budapest (11-31. 148-172 pp.)

Sebestyén Edit és Ferenczi Zoltán (2003) Iskolai drogprevenció és egészségfejlesztés. Fejlesztő Pedagógia (különszám), XIV. évfolyam, 2003/2-3., 84-97.p.

Steiner, Claude (1989) Alkoholisták játszmái. A sorskönyvek elemzése. Országos Alkohológiai Intézet, Budapest

WHO (2002) Közösségi részvétel a helyi egészségfejlesztésben és a fenntartatható fejlődésben. University of Central Lanashire

Zinberg, Norman E. (2005) Függőség és kontroll. Nyitott Könyvműhely-NDI

Lévay-s szülők Egészséges Ifjúságért Egyesülete

Taskó Márta

Iskolánk (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon) tanárai régóta gondolkozunk azon, hogyan óvhatnánk meg tanuló ifjúságunkat a kor és a társadalom káros hatásaitól. A mindenkori ifjúsági ügyekkel foglalkozó minisztérium aktuális pályázatain igyekeztünk részt venni. A drogprevenciónak gondolt programok azonban nemhogy megelőznék, hanem inkább rontják a helyzetet. Ismerve a kamaszkor pszichológiáját, utólag döbbentem rá, hogy mennyire káros az ilyenfajta tréningeket beengedni az iskolába. Abban az életkorban, amikor egyébként is mérlegre tesz mindent és mindenkit a kamasz, nem célszerű direktben a drogokra fektetni a hangsúlyt, mert felkeltjük a kíváncsiságát, és ha egyébként eszébe sem jutna, hogy kipróbálja, így lehet, hogy megteszi. Sokkal célszerűbb, ha megerősítjük a személyiségét, önismereti tréningekkel magabiztosabbá lehet tenni, így a saját erejére támaszkodva nem érez rá kényszert, hogy kipróbálja, vajon igazat mondanak-e a felnőttek, valóban olyan rossz-e a drog? A tanárok és a szülők igénye itt találkozott és egy agilis, segítő szándékú orvos-szülő (jelenleg az egyesület elnöke) javaslatára alakult meg az egyesület. Kiskunhalason már működött egy hasonló, ahová elutaztunk tájékozódni és nagyon megtetszett.

A 2004-ben megalakult Lévay-s egyesület célja a gimnázium és diákotthonban tanuló diákok egészséges életmódjának, az egészséges életvezetésének kialakítása, megőrzése. Az egészséges életmódra való törekvés szemléleti alapjának kialakításában való segítségnyújtás; a társadalom egészségének szempontjából szükséges motiváció képviselete. Az egyesületet a szülők hozták létre, ők működtetik, az iskola a helyet biztosítja számukra. A programnak többféle színtere van és a célja nem az elrettentés, hanem felkészítés az életre, a felnőtté válásra, mellyel együtt jár a döntés képessége. Valamint egy fontos dolog, hogy a közösségi szellemet erősítsük, a másokért való felelősségvállalást. Amikor a szülő belép az egyesületbe, akkor egyúttal vállalja, hogy a gyermeke bármikor drogteszttel szűrhető (diák is aláírja a nyilatkozatot).

Jogos lehetne a kérdés, hogy egy egyházi iskolába járó egyébként is jó gyerek minek lépjen be egy ilyen egyesületbe, hiszen eszébe sem jut drogozni, elítéli annak minden formáját, akkor mi végre? Másokért. Azokért, akik nem annyira erősek. Azokért, akik könnyen befolyásolhatók, akik a társaság kedvéért bármit hajlandók megtenni. A jók, a határozottak, a céltudatos diákok a megtartó erők, hogy közéjük tartozva biztonságba legyenek a kevésbé határozottak és a kevésbé erősek is.

A szűrésre hetente egy osztályból véletlenszerűen kiválasztott 5 diák megy el, akiket az orvos szülő két asszisztensével „szórakoztat", beszélget velük, miközben a családsegítő szolgálat helyiségében elvégzik a vizeletvizsgálatot. A Hajnal Családsegítő Szolgálatban a gimnáziumunk képzett szakemberei dolgoznak, számukra a kollégiumban van egy társalgó, egy szoba és egy külön előtérrel rendelkező WC-vel rendelkező egység, mely helyet biztosít a drogszűréseknek is. A diákok nem kerülhetnek kényelmetlen helyzetbe, mert a diáknak nem kell kijönnie a többiekhez a vizeletmintával, és meg is nézheti, hogyan működik a teszt. Mindig kapnak valami egészséges ajándékot, gyümölcsöt, teát, fürjtojást, uszodabérletet, stb., amivel megerősítik, hogy jó dolog mellett álltak ki, valamint legálisan „lóghatnak" az óra második feléről, ezzel is hangsúlyozva az ügy fontosságát. Nem kötelező belépni, ám az iskola kb. 2/3-a van benne. Amióta ez a rendszer működik, azóta a drog nem igazán probléma az iskolánkban. Jellemzően előtte sem volt, de megyeszékhelyen működik az iskola és Miskolcon nagyobb veszélynek vannak kitéve a diákok, mint egy kis városban.

A diákok adataik kezelése megfelel az adatvédelmi törvényben leírtaknak, valamint a szűrések eredménye is titkos, a szűrést végző közvetlenül a szülőkkel lép kapcsolatba, az iskola tőle semmilyen módon nem szerezhet tudomást az esetleges pozitív tesztről. A szülő segítséget kérhet a saját családsegítő szolgálatunktól, de más független szakembertől is.

Én annyiban vagyok érintett, hogy kapcsolatot tartok az iskola részéről az egyesülettel, valamint a diákokat én viszem a szűrésre, ahol csak addig tartózkodok, amíg a doktor úr meg nem érkezik. A kiválasztásnál törekszem arra, hogy fiúk és lányok is legyenek, valamint ha van „gyanús" jel, lehetőség szerint az a diák is belekerüljön a csoportba. Negatív visszajelzésről nem tudok, a szülők eddigi legnagyobb problémája az volt, hogy nem volt a nyomda miatt időben csekk, mert minél hamarabb be szerették volna fizetni a tagdíjat (1500 Ft/ tanév).

(A programot az iskola részletesen bemutatta a 2006. évi Jó gyakorlat börzén, ahol a református középiskolák mutatták be mások számára is hasznosítható pedagógiai fejlesztéseiket. A 2007. évben december 7-8-án Miskolcon a református általános iskolák számára rendezünk Jó gyakorlat találkozót és tapasztalatcserét.)

Szenci Molnár Albert nyelvszemlélete és nyelve

P. Vásárhelyi Judit

Mielőtt részletesebben szólnék Szenci Molnár Albert nyelvéről, szeretném röviden összefoglalni nyelvészeti munkásságát, ismertetni a latin és a magyar nyelvről szóló felfogását és nyelvművelő nézeteit. Nyelvtudósi munkásságáról szólván, elsősorban szótáraira és grammatikájára gondolunk: az 1604-ben, Nürnbergben megjelent latin-magyar és magyar-latin szótárára, amely görög értelmezésekkel bővítve *Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum* címen a magyar latin szótárral együtt második kiadásban 1611-ben Hanauban, majd harmadik kiadásban újabb bővítésekkel és jelentős függelékkel kiegészítve 1621-ben Heidelbergben látott napvilágot. Molnár nem csupán a korabeli magyar nyelv szókincsét rögzítette úttörőként ezekben a szótárakban, hanem az ő nevéhez fűződik az első rendszeres magyar grammatika megalkotása is, amely nyelvünk hang-, alak- és mondattanát egyaránt tárgyalta. Ez 1610-ben jelent meg Hanauban. S nem szabad elfeledkeznünk a fordításaiban megmutatkozó nyelvművészről sem. Méltán mondta magáról már 1608-ban, a *Dictionarium* első kiadása, a *Psalterium* lefordítása és a *Vizsolyi Biblia* hanaui újrakiadása után, hogy „ez nyelvnek (tudniillik a magyarnak) nem utolsó ékesgetője vagyok (távol legyen az kérkedség)".[1]

Első nyelvészeti munkáját tehát, a *Dictionarium Latino-Ungaricum* és *Ungarico- Latinum*ot 1604-ben harminc éves korában, 14 esztendei külföldi tartózkodás után adta ki. Maga is tudatában volt annak, hogy milyen különös és szokatlan dolog ez. *A magyarországi és erdélyi tanuló ifjúságnak* szóló ajánlólevelében így írt erről:

„Csodálkoztok bizonyára, hogy éppen én készítettem nektek magyar-latin szótárat, én, akit Magyarországon kevesen ismernek, aki sok esztendeje távol élek hazámtól, és nagyrészt Németországban nevelkedtem. De máris nem fogtok csodálkozni, ha okaimat megismeritek. Olyan családban születtem – távol legyen szavamtól az irigység! –, amelyben a régi magyar nyelv romlatlanul megmaradt. Dédapám a siculusok vagy inkább erdélyi székelyek nemzetségéből való volt, akik azzal büszkélkednek, hogy a magyar nyelv náluk tisztább; azért-e, mert elsőnek vagy utolsónak jöttek ki Szkítiából, nem tudom: annyit tudok, hogy büszkélkednek vele".[2]

Való igaz, hogy a kor felfogása szerint a magyar nyelvet a székelyek beszélik a legtisztábban, legromlatlanabbul. Szenci Molnár Albert éppen a *Grammatica* ajánlólevelében idézett hosszabb részt Székely István *Világkrónikájá*ból.[3] Bevallása szerint ez volt könyvtárában a legrégibb magyar nyelvű könyve, amely Krakkóban jelent 1558-ban. Ennek az elején ő is olvashatta Vilmányi Libéc Mihály üdvözlő versét, aki úgy nyilatkozik a székelyekről, mint akiknél „tiszta Magyar nyelv maradéka vagyon ..."[4]

Molnár Albert azt is elmeséli, hogy dédapja Mátyás király uralkodása idején Báthory István erdélyi vajda seregében katonáskodott. Részt vett a nápolyi ütközetben, „megsérülvén, »Székely« nemzetségi nevét elvesztette, és *Ioannes Claudius*-nak, azaz Sánta Jánosnak nevezték el." Nem tért vissza Erdélybe, hanem Mátyusföldén telepedett le és megházasodott. Fia Ferenc molnár lett. Az ő fia volt Molnár Albert édesapja. Majd így folytatja: „Ebben az így ismertetett családban volt alkalmam apám nyelvét tisztán megtanulni, majd megfelelő módon tovább művelni, először is szülőföldemen kívül, Győrött. [...] később Göncön, Károlyi Gáspár úrnál nemegyszer hallhattam bizonyos szók eredetéről tudós beszélgetéseket".[5] 1586. november 28-tól 1588 nyaráig járt Göncön iskolába, Peley János iskolamestersége idején. Majd 1590 január-februárjában vett részt a *Vizsolyi Biblia* nyomdai munkálataiban.[6]

Jó nyelvérzéke, olvasmányai segítették élete során literátori feladatai magas színvonalú megvalósításához. Így 1610-ben, az első teljes magyar nyelvtan megalkotásában is. E munkájáról így emlékezik meg: „Ahány magyar könyvet csak fel tudtam kutatni, valamennyit

---

[1] *Szenci Molnár Albert válogatott művei*, Tolnai Gábor irányításával sajtó alá rendezte Vásárhelyi Judit, Bp., 1976, 230.

[2] *Szenci Molnár Albert válogatott művei*, 190. (Borzsák István fordításában.)

[3] Uott, 248-250.

[4] *Régi Magyar Költők Tára XVI/VI*, közzéteszi Szilády Áron, Bp., 1896, 255, 389-380.

[5] *Szenci Molnár Albert válogatott művei*, 191. (Borzsák István fordításában)

[6] *Szenci Molnár Albert naplója*, közzéteszi Szabó András. Bp., 2003 (Historia Litteraria 13.), 107-108.

végiglapoztam; e célra a húsz évvel ezelőtt kiadott szent Bibliát is kétszer olvastam el – elejétől a végéig; e munka során Biblia-példányom hibáit kijavítottam, és mintegy útközben új kiadásról gondoskodtam, mivel tudtam, hogy hazámban szükség van rá, és hogy nyelvtanunk majdani használói láthassák, miféle forrásokból merítettünk."[7]

A nyelv művelését igen fontosnak tartotta. E tekintetben a csehek egyik híres humanistájának az intelmét közvetítette magyar olvasóinak: „Kérem hát honfitársaimat, elsősorban az erdélyi székelyeket, hogy [...] a magyar nyelv művelését – a szlávok nyomában járva – ne vessék meg. Laurentius Benedictus Nudozierinus cseh humanista nyelvtanára utalt, aki a nyelvművelést a következőképpen ajánlotta olvasói figyelmébe: «Kiváltképpen szeretném itt szláv honfitársaimat buzdítani, akik nyelvük művelésével végképp nem törődnek, olyannyira, hogy némelyek – tapasztalatból beszélek némelyekről – azt tartják dicsőségnek, ha nemcsak nem olvasnak cseh könyveket, hanem még könyvtárukban sem tartanak egyet sem. Innen van az, hogy ha ezekről a dolgokról hazai nyelvükön kell tárgyalniuk, kénytelenek félig latinul beszélni. E tanulmány elhanyagolásának egyéb hátrányait nem is fejtegetem.»"[8] (Zárójelben jegyzem meg, hogy Laurentius Benedictus Nudozierinus a nyitra megyei Nedozseren (=Nádasér) született. Prágában tanult, majd lett egyetemi tanár. Származása alapján magyarországi volt ő is, de erről Molnár részletesebben nem szólt, talán nem is tudott.[9])

Arról pedig, hogy a magyarok ne legyenek magyar nyelvű könyvek híján, Molnár pályája kezdetétől élete végéig igyekezett gondoskodni: „... magam is gyermekkoromtól fogva minden törekvésemet és igyekezetemet arra irányítottam, hogy csapásoktól sújtott hazámnak az iskolákban és gyülekezetekben végzett akármi csekélyke munkám egykor hasznára lehessen" – írta az 1604. évi *Dictionarium Ungarico-Latinum* ajánlólevelében.[10] Így vált céljává, hogy „az egyéb keresztyén nemzetségeknek anyaszentegyházainak ajándékait az mi nyomorult eklézsiáinkban való hívekkel ..." közölje, azaz fordításokkal, alapvető könyvek kiadásával kívánta a magyarok lemaradását valamiképpen behozni."[11] Hogy hogyan, arra nézve is pontos elképzelései voltak. A „translatio imperii", azaz a birodalmak váltásával együttjáró „translatio linguarum" során a görögök örökébe lépő latinok nyelvének magas színvonalú művelése volt számára a példa. Ennek a humanista latin nyelvnek a mintájára akarta a magyar nyelvet magas színvonalra fejleszteni, és azon írni, illetve azt elsajátíttatni.

„Nyelvüket a rómaiak szorgosan művelték, és nemcsak üdvös életigazságokat s őseiknek dicséretes tetteit örökítették meg irodalmi művekben, hanem szinte a görögök minden bölcsességét is latinra fordították. Így történt, hogy Marcus Tullius Cicero idejétől kezdve majdnem minden utána következő században kiváló tehetségű férfiak támadtak, akik minden erejüket a római ékesszólás tanulmányozására szentelték, hogy azt virágzásában megtartsák, hanyatlásában támogassák, elesett állapotában megújítsák... Az elmúlt és ebben a mi századunkban aztán annyira felragyogott a hajdani latinság dísze és ékessége, hogy szinte Plautus és Terentius, Lucretius, Cicero és Caesar irodalmának kora virágzott fel újra."[12] Ez volt a latinnyelvű humanizmus virágzásának kora.

„Bizony, bárcsak mi, magyarok is, nyelvünk csinosításában és terjesztésében a latinoknak és görögöknek, valamint az ezek nyomába lépő művelt népeknek tanulmányait és szorgalmatosságát tudnók utánozni. Ez utóbbiak nyelvüket úgy művelték és csiszolták, hogy azok – mint kiművelt és csiszolt nyelvek – talán a világ végezetéig fent fognak maradni. Tehetségemnek szűkös voltához, a magam mértékéhez vagy talentumához képest ezeknek nyomdokait taposva igyekszem hazai nyelvünk határait kiterjeszteni" – írja ugyancsak 1604-ben.[13]

A magyar nyelvet nem tartotta egyetlen európai nyelvvel sem rokonnak, eredetét nem ismerte. Azt viszont büszkén vallotta, hogy „a nyelvjárás ugyanaz egész Magyarországon." Erről a Mátyás király udvarában időző humanista, Galeotto Marzio megfigyelését idézte, aki ittjártakor azt tapasztalta, hogy „a magyarok akár ne-

---

[7] *Szenci Molnár Albert válogatott művei,* 254. (Borzsák István fordításában)
[8] *Szenci Molnár Albert válogatott művei,* 255. (Borzsák István fordításában)
[9] Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái*, Bp., 1891, I. 834.
[10] *Szenci Molnár Albert válogatott művei*, 186-187. (Borzsák István fordítása.)
[11] *Szenci Molnár Albert válogatott mű*vei, 274-275.
[12] Szenci Molnár *Albert válogatott mű*vei, 167. (Borzsák István fordítása.)
[13] *Szenci Molnár Albert válogatott mű*vei, 185. (Borzsák István fordítása.)

mesek, akár parasztok, nagyjából ugyanazokat a szavakat használják, és beszédjükben nincs semmi különbség: ugyanaz a kiejtés, és egy bizonyos szót mindenütt hasonlóképpen hangsúlyoznak. Mert hogy Olaszországot említsem, nálunk oly nagy a változatosság, hogy városi polgárt paraszt vagy egy calabriait toscanai ember nehezen ért meg. De a magyaroknál, amint mondottuk, egyazon módon beszélnek, vagy legfeljebb csekély eltéréssel: így lehetséges, hogy egy magyarul írott éneket parasztok és polgárok, az ország szívében vagy szélein élők egyként megértenek."[14]

A magyar irodalmi nyelv, vagy ahogyan ezt újabban nevezik, sztenderd alapja az az abaúj-zemplén megyei nyelvjárás, amelyet Károlyi Gáspár, majd századokkal később Bessenyei György és a nyelvújító Kazinczy Ferenc beszélt.[15] Ennek köszönhető, hogy XVI. századi irodalmunkat, a *Vizsolyi Bibliát*, Szenci Molnár Albert zsoltár-, prédikáció-, imádság-, *Institutio*-fordítását lényegében ma is értjük és élvezni tudjuk. Az ő nyelvhasználatuk a később kialakult, ma is használt irodalmi nyelvünk, vagyis a nyelvi sztenderd bölcsőjének, kiinduló, kezdeti szakaszának tekinthető. S ez bizony nem is olyan természetes jelenség. Gondoljunk csak Molnár Albert kortársára, William Shakespeare-re, akinek műveit csak mai angol nyelvre átírva értik meg saját honfitársai.

Károlyi Gáspár nyelvhasználatának lényege abban foglalható össze, hogy a korábbi, XVI. századi nyomtatványok í-ző és ö-ző nyelvjárásával szakítva a *Bibliá*ja nyelve é-ző, illetőleg az e-ző. Így egy táji szélsőségektől mentes, kiegyenlítettebb, normalizálódni és egységesülni kezdő nyelvhasználat jellemzi. A *Hanaui* és az *Oppenheimi*, javított bibliakiadásokban Molnár egyfelől a sajtóhibákat, ahogyan ő fogalmazott: „az szolasnac disztelen modgyát, mellyec az idegen nemzetböl valo corrector miat estenec volt azokat kitisztitottam... Nyomtatási fogyatkozásokat, szántalanokat purgaltam ki",[16] másfelől az említett elveknek igyekezett érvényt szerezni, és ilyen értelemben is finomította Károlyi Gáspár szövegét. Változtatásait Szathmári István nyelvészprofesszor[17] és a Kolozsvárott működött Nagy László[18] vette számba. Itt Szathmári István példatárából csak a legfontosabbakat emeljük ki. Tehát pl. nem *gyüleközet*et írt, hanem *gyülekezet*et; nem *szöm*öt, hanem *szem*et, stb.; ajánd*oc* helyett a mai ajánd*éc* szó használta; viszont a maival nem egyezően változatlanul hagyott néhány azó formát: ap*ast*al ap*ost*ol helyett, állap*at*tyokbol a ma használatos állap*ot*jukból; ugyancsak a maitól eltérő módon egységesítette a palatális *-ny* hangot mássalhangzóval kezdődő rag előtti csonka tőben, Károlyi nyelvhasználatától eltérően: bizo*n*ság, bárso*nban*, pogá*n*t, magánhangzóközi helyzetben a maival egyező formát használta Károlyi is, Szenci is: pogá*ny*oknakis. De a sze*ny*ved és az oroszlá*ny*ok szavak változtatása a mai használatra utal: sze*n*ved, oroszlá*n*ok. A többes szám első személyű birtokos személyrag *–unk, -ünk* alakjaira változtatta az *-onk-önk* alakokat: Isten*önk*nec → Isten*ünk*nec.

Molnár azért is igen sokat tett, hogy a protestáns helyesírási gyakorlat elterjedjen. Ennek érdekében is egységesítette a Vizsolyi Biblia szövegét, ezzel is közelebb hozta azt mai helyesírásunkhoz. Pl. a hosszú magánhangzókat ékezettel jelölte, az u és v hangzókat, a palatális mássalhangzókat (gy, ly, ny, ty) és az sz-et mai helyesírásunkhoz hasonlóan jelölte. Egybeírta az összetett szavakat, köztük az igekötős igéket.

Nyelvhasználata és helyesírási gyakorlata önmagához képest is változott. Ez figyelhető meg az általa lefordított Kis Katekizmus két kiadásában. Az első a Psalteriummal együtt jelent meg 400 esztendővel ezelőtt, a második pedig a Hanaui Biblia függelékében. Az utóbbiban az i hangot jelölő j-t i-re javította: Tijs → Tiis. Sokszor kitette a magánhangzók hosszúságának jelölése érdekében az ékezetet: megöriztel → megöriztél; eltaplalsz → eltáplálsz. A palatális mássalhangzókat a mainak megfelelő írásmódúra javította: ugjan → ugyan; hogj → hogy; keménjeknekis → keményeknekis. Az sz hang jelölése továbbra is ingadozik, bár több esetben javította sz-re z-vel való jelölését: egez → egesz. A Káté első kiadásában néhol feltűnik a szóvégi k megszokott c-vel való jelölése helyett a maihoz hasonló k betű. A második kiadásban Molnár ezeket az archaikus c-re javította: czak → czac; tanáczok → tanáczoc (uott).

A szóelemzés elvét követve változtatta meg a t végű igék felszólító módú alakjainak írását: taniczon → tanitson; teremczüc → teremtsüc. Téves kettőzéseket

[14] Uott.

[15] BALÁZS János, *Irodalmi nyelvünk kialakulása*, Bp., 1956, 14. – BÁRCZI Géza, BENKŐ Loránd, BERRÁR Jolán, *A magyar nyelv története*, Bp., 1967, 527-531.

[16] RMKT XVII. 6., 468.

[17] SZATHMÁRI István, *Szenci Molnár Albert és irodalmi nyelvünk* = Nyelvtudományi Értekezések, 1964, 345-354.

[18] NAGY László, *Szenci Molnár Albert: A kutatás új útja*, Kolozsvár, 1993 (Szemle Füzetek 8.).

[19] P. VÁSÁRHELYI Judit, *Szenci Molnár Albert és a Vizsolyi Biblia új kiadásai*, Bp., 2006, Universitas, 79-80.

ugyancsak a szóelemzés elvét követve javított: Mi attyanc → Mi atyanc; mi attyánknac → mi atyánknac. Ugyanezen elv alapján igazította ki a máji alakot máira, de az ékezetet a ma használatos mai alaktól eltérően megtartotta.

Az igekötős igéket egybeírta: meg verended → megvere(n)ded. Itt is jellemző az e-zés. Ennek érdekében javította a röttegés szót rettegésre. A szavak hangalakját a maihoz hasonlóvá tette: ifjoságoktul → ifjuságoktul; düczösegedre → diczösegedre.

A zsoltárok magyar szövegében is általában a fenti elveket érvényesítette. De néha találkozunk meglepő ellenpéldákkal is. Így például a 35. zsoltár első két sorában meghagyta az ö-ző alakot:

„Pörölj uram, pörlőimmel" – amit ma már a köznyelvben használatos e-zőalakban éneklünk.

Ugyanakkor vannak olyan részletek, ahol a rímelés kedvéért még ma is megmaradt az ö-ző alak:

„Áldjad lelkem az urat és tisz*töld*,
Dicsőségével rakva menny és *föld*."

Nem szabad ezen csodálkoznunk, hiszen a 150 genfi zsoltár százharminc különböző dallamra íródott, és „majd megannyi a versek nemei" – tudhatjuk meg Molnár ajánlóleveléből. Majd így folytatta: „Annakokáért meggondolhatja minden, minemő nagy munkával kellett énnékem ez hosszú magyar igéket az franciai apró igékből álló versekre formálnom, holott egy syllabával sem tehettem többet hozzá, sem az sensustul [értelemtől] ... nem kellett eltávoznom."[20] Kiindulása Ambrosius Lobwassernek Marot és Béza francia nyelvű zsoltárainak a német fordítása volt. Lobwasser szövegét Molnár jól ismerte. Heidelbergben ezt énekelte az istentiszteleteken. Figyelembe vette még Andreas Spethe latin fordítását.[21] Az eredeti francia szöveget barátja Clement Dubois (Boésius Kelemen), Frankfurtban élő és szolgáló hugenotta menekült lelkész segítségével használta fel zsoltárverseinek „ékesgetésében".[22] Legfőbb forrása mégis a *Biblia* Zsoltárok könyve volt. *Psalterium*a fordítása közben arra törekedett, hogy „a fondamentombéli igaz értelem", azaz a bibliai zsoltárok mondanivalója fejeződjön ki az énekelhető szövegekben is. S ezt olyan sikerrel oldotta meg, hogy Arany János szerint az „ő szövegét a nép már szinte egyenesen Szent Dávidénak tartja, s úgy tiszteli."[23] Németh László ugyanezt a gondolatot fogalmazta meg 1928-ban: „Molnár Albert visszaadott valamit Dávid királynak, amit Marot és Béza elvett tőle [...] A Marot zsoltárait udvaronc írta, a Molnárét próféta fordította. A magyar nyelvben van valami ószövetségi [...] Ez a megtalált ószövetségi hang az, ami az eredetihez emeli vissza Molnár Albert psalmusait..."[24]

Ezért tudott hát a *Psalterium Ungaricum* a *Biblia* mellett évszázadokon keresztül használatban maradni. Hogy közvetlenül megszületése után miként fogadták a magyarok, az Asztalos Andrásnak, Molnár Albert nagyszombati pártfogójának 1608. március 6-án kelt leveléből derül ki. Ő így írt: „A magyar Psalteriumban megvagyon immár részönk, [...] de minthogy az musica, tudja Kegyelmed, az magyaroknál nem felettébb vagyon ususban, a nótákat nehezen találják föl."[25] Szenci Molnár Albertet nem érte váratlanul ez a híradás, hiszen ajánlólevelében így írt: „... azhoz (tudniillik a Psalterium lefordításához) nem oly szándékból fogtam, hogy az elöbbeni szokott énekeket ki akarnám venni az híveknek kezekből; avagy hogy ezeket egyebekénél ékesbeknek alitanám. Mert látom, hogy főemberek által, az zsoltárnak nagy része meg vagyon fordítva, cseh, német és tulajdon nótákra, kik közöl az én tetszésem szerint legszebbek az Szegedi Gergelyé, és Sztárai Mihályé. Vadnak Istennek hála, egyéb szép énekek is, melyekkel rakva az debreceni anyaszentegyház Énekeskönyve, az Bornemisza Péteré, Huszár Gálé és Böyte Istváné. De az egész zsoltárt magyar versekben még senki nem formálta én tudásom szerint."[26]

A genfi dallamokat – hiába a nyomtatott kotta – a magyarok nem tudták olvasni. Kodály Zoltán még 1942-ben is azon kesergett, hogy a zsoltárkönyv első megjelenése óta „330 esztendő is eltelt, a kottát mindig maga előtt látta, legalább a református magyar nép, mégse tanulta meg. Várhatjuk-e még ezután, hogy megtanulja? Mi a magyarázata, hogy a magyar, bár szereti a nótát, utálja a

[20] SZENCI MOLNÁR *Albert válogatott műv*ei, 59.

[21] SPETHE, Andreas, *Psalmorum Davidis, prophetae regii paraphrasis metrorhytmica, ad melodias Gallicas et rythmos Germanicos Ambrosii Lobwasseri concinne ac proprie accomodata. ....Cum argumentis, diversa metri ratione et quatuor vocum symphoniis,* Heidelberg, 1596.

[22] SZENCI MOLNÁR *Albert válogatott műv*ei, 52.

[23] Arany János levele Tisza Domokosnak Nagykőrös, 1855. június 8. – ARANY János, *Prózai művek 2.*, sajtó alá rendezte NÉMETH G. Béla. Bp., 1968, 555, (Arany János összes művei XI.).

[24] NÉMETH László, *Molnár Albert zsoltárai és ritmikájuk.* = N. L., *Az én katedrám*, Bp., 1969, 93-94.

[25] SZENCI MOLNÁR *Albert válogatott műv*ei 592.

[26] SZENCI MOLNÁR *Albert válogatott műv*ei 57. – Molnár Albert nem tudhatott az antitrinitárius nézeteket valló Bogáti Fazakas Miklós kéziratos *Zsoltárkönyv* fordításáról, amely 1587 és 1589 között keletkezett korabeli magyar versformákban, a hozzájuk tartozó közismert históriás és gyülekezeti énekek dallamaira. – V.ö. *Új Magyar Irodalmi Lexicon*, főszerk. PÉTER László, Bp., 1994, 249.

kótát?" – tette fel a kérdést. S rögtön felelt is rá: „Egyszerű, ... nem volt rá szüksége." Vagyis szájhagyomány után, hallásból hagyományozódtak tovább a zsoltárok nemzedékről nemzedékre. Igaz, hogy sok helyen a kiegyenlített, különösen vontatott tempójú éneklés[27] jellemzi még ma is a zsoltárok előadását. Pedig első elterjesztői, a külföldön peregrináló diákok, akik aztán az itthoni egyházközségek lelkészei lettek, minden bizonnyal még szolmizálni is megtanultak odakinn. Újabban figyeltünk fel arra többen is, hogy Molnár Albert *Feljegyzőkönyvecskéjében*, amelyet jelenleg Marosvásárhelyen, a Teleki Tékában őriznek, a *Musica* témakörbe tartozó latin nyelvű idézetek között három olyan is szerepel, amely zenei műveltségét és egyszersmind játékszeretetét is bizonyítja.[28]

Az elsőben arra a kérdésre, hogy

– „Dic mihi cur donata viris sit Musica grata?" (Mondd meg nekem, hogy miért adatott a férfiaknak az áldott zene?) – olyan feleletet ad, amelyben a szolmizációs skála hangjai sorban következnek egymás után:

– „**UT, Relevet Miserum Fatum Solitosque Labores.**" (Hogy könnyebbé tegye a nyomorult végzetet [isteni rendelést] és a megszokott munkát.)

A második jókívánságban is megtalálható sorban mind a hat szolmizációs hang, amelyeket alt kulcsban le is kottázott. A szolmizációs elnevezéseknek itt tehát szótagértéke is van, ezért a kottában ki sem írta őket, hanem a sor végén egészítette ki azokat a megfelelő szavakká: „**Utere remigio facili solersque labora.**" (Élj könnyű evezéssel, és serényen dolgozz!)

Ezt a kottát a hozzátartozó vers teljes szövegével együtt bejegyezte 1603 februárjában Altdorfban a csehországi Egerből származó Johann Knötter tanuló *Album*ába.[29]

A harmadik idézet szövege csak úgy áll össze mondattá, hogyha közepén a szopránkulcsban leírt szolmizációs hangok kimondásával azt teljessé teszi az olvasó: „**Virtus vivere sola facit**" aminek az az értelme, hogy csak az erényes élet ér valamit."

Eddig sem volt kétséges, hogy Molnár tudott hangjegyről énekelni,[30] most ezt már bizonyítani is tudjuk. Bizonyára szép hangja volt. Oppenheimben 1616-tól majd

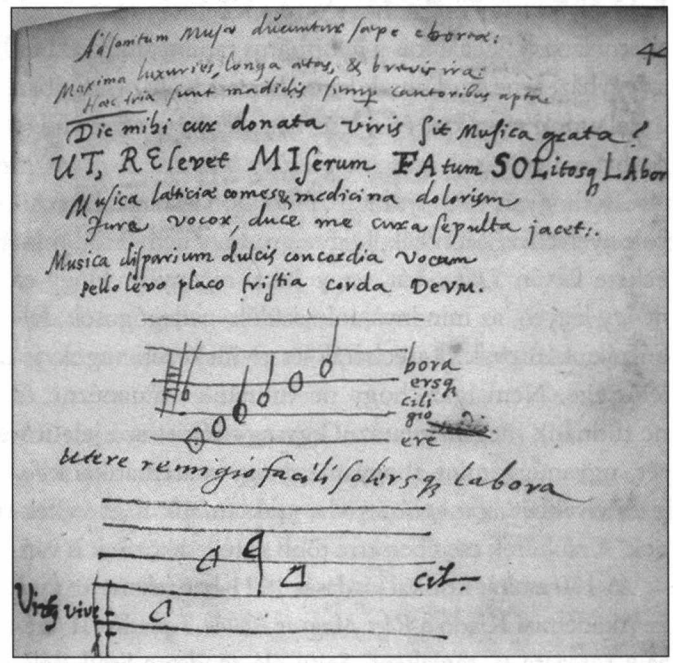

„UT, Relevet Miserum Fatum Solitosque Labores."
„Virtus vivere sola facit"

másfél esztendőig az oppenheimi iskolai kántor tisztjét töltötte be, míg 1617. április 30-án ki nem nevezték az ottani iskola rektorának.[31]

Mindenesetre Szenci Molnár szemére szokták vetni, hogy az *Oppenheimi Bibliá*ban, a *Psalterium* után álló, 68 éneket tartalmazó, un. „kis gyülekezeti énekeskönyv"-ben nem közölte a XVI. századi énekek dallamait. Nagyon jól tudjuk, hogy ennek a nyolcadrét alakú *Bibliá*nak a nagy terjedelme miatt kényszerült erre, és az is valószínű, hogy nem volt a kezében olyan nyomtatvány, amelyből megnyugtató módon átvehette volna a kottát. (A kottanyomtatás kivitelezése önmagában is bonyolult technikai tudást igényelt, és költséges is volt.) Ugyanakkor a korban közismert dallamokról volt szó, amelyeket Szenci is gyermekkorában hallás után sajátított el. Ugyanúgy, mint 400 év óta a genfi zsoltárokat az egymásra következő generációk. Tudunk sok olyan református atyánkfiáról, aki nem ismerte a betűt, és persze a kottát sem tudta olvasni, de kívülről fújta mind a 150 zsoltárt összes versével együtt. S jó lenne, hogyha manapság is minél több zsoltárt tudna az ifjúság.

[27] CSOMASZ TÓTH Kálmán *Gyülekezeti és halottas énekeskönyvek.* = *Magyarország zenetörténete II. 1541-1686*, Szerk. BÁRDOS Kornél, Bp., 1990, Akadémiai, 208.

[28] Marosvásárhely, Teleki Téka To-3619, 448. fol. – másolatban: Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, V. 87/30/2003 sz.

[29] GIBERMAN, Gerriet, *Albert Molnár (1574-1634), ungarischer reformierter Theologe und Wandergelehrter, 1615-1619 Kantor und Rektor in Oppenheim* = *Oppenheimer Hefte,* 2005, Nr. 30/31, 62-63. és VISKOLCZ Noémi, *Elias Hutter, a Dictionarium Latinoungaricum nyomdásza.* = *Dictionarium* 1604. *SZENCI MOLNÁR Albert szótára,* Bp., 2007, OSzK-Osiris, 159-161.

[30] CSOMASZ TÓTH Kálmán, *Hesseni Móric és a református egyházi zene, Theológiai Szemle,* 1972, 356.

[31] *SZENCI MOLNÁR Albert naplója*, 185-187.

Ezért olyan nagy öröm, hogy erre a lehetőség most megadatni látszik, legalábbis a református tanintézményekben az egyházi zene studiumok keretében. Kodály országában a dallamok ritmikus éneklése nem lenne szabad, hogy probléma legyen.

De hogyan viszonyul a mai ifjúság Szenci Molnár Albert nyelvéhez? Mondják, hogy ugyanúgy nem értik, mint Fekete István *Tüskevárát*, vagy Jókai regényeit. Hogy ez ne így legyen, az mindnyájunk: szülők, pedagógusok, lelkészek, kántorok, katecheták és gyülekezeti tagok felelőssége. Nem igaz, hogy ne tudnánk utánanézni, és ne tudnánk megmagyarázni egy-egy régies szó jelentését, ugyanúgy, mint ahogyan egy-egy matematikai kifejezés értelmét is megtanítják a szaktanárok a gyerekeknek. A zsoltárok esetében erre több segédeszközünk is van.

A 150 zsoltár kritikai kiadását 1971-ben jelentette meg az Akadémiai Kiadó a *Régi Magyar Költők Tára* XVII. századi sorozata 6. tagjaként. Sajtó alá rendezte Stoll Béla. Ez a Szenci Molnár Albert által gondozott három kiadás figyelembevételével készült. Igazi kritikai kiadás, kritikai apparátussal, a végén két és fél lapos szójegyzék található. Idők folyamán, ahogyan Arany János javasolta, az eredeti szövegnek sok archaizmusa elmaradt, a sok tucat kiadás hol itt, hol ott változtatott a szövegeken. A számomra a legjobbnak tetsző, a magát 84. kiadásként megjelölő, 1948-ban a Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség gondozásában Budapesten megjelent zsoltárkönyvben már a szómagyarázatok egy lapon is elférnek. Ez a kiadás, amelynek sajtó alá rendezője Kövendi Dénes volt, ma is hozzáférhető, mivel 2001-ben Pécelen a Csökmei Kör facsimilében újra kiadta. Bevezetésében Karácsony Sándor ugyanúgy, mint Arany János, nagyra értékelte Molnár Albert fordítói munkáját: „nem hisszük, hogy akár mi, akár mások, mai magyarok nálánál jobban meg tudnók oldani ezt a feladatot... Mint ahogy bizonyára senki sem fogja Toldi Miklós történetét még egyszer olyan tökéletesen és szépen versbe szedni, mint annakidején Arany János.[32] E kiadás nagy erénye, hogy a zsoltárok XVII. századi eredeti szövegét kihagyások nélkül adja közre, minimális változtatásokkal. Az átírásokban követett elveket az előszó igen jól körvonalazza: így pl. az *aki* vonatkozó névmást *amely*re cserélték, ha az nem személyre vonatkozott. (Pl.: *Az Úr bír az egész földdel* kezdetű 24. zsoltár hatodik sorában: *„Melyben meglátszik bölcsessége."*) Jelölték, ahol a régi nyelvben tisztán csengő rímek mára, bizonyos hangok kiveszése miatt nem érzékelhetők. Ilyenek a rövid *á* és a hosszú *aa*, a rövid, zárt *e* és a nyílt hosszú *ee* (pl. kegyessége – mindörökk[é]), stb. A kiadás végén *Elavult – a szövegben *-gal jelölt – szavak, ill. szóalakok magyarázó jegyzéke* segíti a megértést.

A ma használatban lévő *Énekeskönyv magyar reformátusok használatára* már nem nagyon követi az előző kiadáshoz hasonlóan az eredeti szövegét. Szerkesztője Csomasz Tóth Kálmán volt. Az 1948. október 31. napján kelt bevezetője szerint olyan változtatásokat hajtottak benne végre, amelyeket „a ritmikus dallamok az énekbeli hangsúlyozás miatt megkövetelték".[33] Ráadásul sajnálatos módon a zsoltárok verseinek egy részét is elhagyták, igaz jelölték sorszámukat. Ezeket nem tartották alkalmasnak gyülekezeti istentiszteleti használatra, mivel nagyon részletezőek, vagy félremagyarázhatóak. Ezt az eljárást semmiképpen nem tartom szerencsésnek. A félremagyarázás kivédésére az a legjobb módszer, hogy ha a kevésbé ismert, vagy a maitól eltérő jelentésű szavak magyarázatát is közreadja a kiadás. Ebben a kiadásban egyetlen egy szót magyaráztak meg: a lap alján *-gal: az *Ó, mely sokan vannak* kezdetű, 3. zsoltár 7. sorában az *alit* igét. Ezt a szót a Diákszövetség kiadása is megmagyarázta, de érdekes módon a RMKT szójegyzéke tudottnak gondolta. Relatív, hogy ki mit nem ért, éppen ezért éppen a tanítás közben felmerülő problémák figyelembevételével minél bővebb szójegyzékek kíséretében kellene a jövőben zsoltárkiadásainkat ellátni.

„Nyelvében él a nemzet" – szoktuk mondani. Mi, magyar reformátusok a *Biblia* és a genfi zsoltárok nyelvében élünk, sőt halottainkat is a 90. zsoltár hangjai mellett temetjük el. Őszintén kívánom, hogy mindazok, akiknek ezt a feladatot rendelte az Úr, az Ő segítségével tudják ezeket az énekeket megtanítani, továbbhagyományozni, értelmüket feltárni a fiatalok előtt, hogy ők ugyanúgy, mint egykor Molnár Albert és 400 esztendeje a következő nemzedékek, egész életükben választ és vigasztalást leljenek bennük, megtapasztalhassák belőlük Isten végtelen gazdag kegyelmét és kibeszélhetetlen nagy szeretetét. Nem világfájdalmasan, lehorgasztott fejjel és unottan, hanem örömmel és csillogó szemmel zengjék azokat! Hadd „énekeltessék" a következő „századok" is mindörökké Szenci Molnár Albertet![34]

(Elhangzott a Református Pedagógiai Intézet 2007. október 12-13-án Kecskeméten tartott Zsoltárt éneklek Istenemnek – az egyházi ének tanításának bevezetése című konferenciáján, Szenczi Molnár Albert Zsoltároskönyve kiadásának 400. évfordulóján.)

32 *Szent Dávid király százötven zsoltára*, Pécel, 2001, 5-6.

33 *Énekeskönyv magyar reformátusok használatára*, Bp., é.n., 9.

34 Sütő András szavai

Országos Emlékbeszéd-író Verseny Arany János emlékére

Szokonyáné Berecz Eszter

A nagykőrösi Arany János Református Gimnázium magyar munkaközössége Arany János születésének 190. és halálának 125. évfordulója tiszteletére Országos Emlékbeszéd-író Versenyt írt ki. A *Köznevelés* 2007. áprilisi számában jelentettük meg a kiírást. A versenyt a Magyar Irodalmi Hagyományápolók Országos Egyesülete támogatta.

A verseny két részből állt:

- Első forduló: a beérkezett jeligés pályaműveket a magyar munkaközösség elbírálta és 12 dolgozatot juttatott a döntőbe.
- Második forduló: a döntőre 2007. október 13-án került sor a gimnáziumunk Dísztermében.

A fiatal szónokoknak a megírt beszédüket elő kellett adni. Hallatlanul nagy élmény volt diákjaink ünnepi szónoklatait végighallgatni.

I. helyezett: Herpai Vivien 11.a
Iskola: Arany János Református Gimnázium
Felkészítő tanár: Csízi Katalin szakvezető
Az értékes könyvjutalom mellé az igazi megtiszteltetés a tanuló számára, hogy ő volt október 20-án a városi megemlékezésen a református templomkerti Arany szobornál a diákszónok.

II. helyezett: Sipos Zsófia 12. évfolyam
Iskola: Zrínyi Ilona Gimnázium és Diákotthon, Nyíregyháza
Felkészítő tanára: Martinovszkiné Kondrák Margit
Számára megtisztelő feladat az volt, hogy október 21-én 11 órakor iskolánk küldöttségének tagjaként Budapesten Arany János sírjánál mondta el ünnepi gondolatait.

III. helyezett: Csontos Hajnalka 12.c
Iskola: Arany János Református Gimnázium
Felkészítő tanára: Szokonyáné Berecz Eszter szakvezető

Herpai Vivien:
Ünnepi szónoklat Arany János emlékére

Tisztelt egybegyűltek, honfitársaim!

Arany János születésének 190., halálának 125. évfordulóját ünnepeljük együtt, nyitott szívvel. Egy születést, mely reménysugára lett egy sok szenvedés sújtotta kis családnak. Egy költőt, aki – noha pesszimizmusra és komorságra hajlamos, önmagát is megkérdőjelező személyiség – hazáját reménykedésre sarkallta, szelleme, életműve honfitársai lelkét és szellemét emelte.

S hogy ez így van-e napjainkban is? Meggyőződésem szerint ez a fő kérdés.

Nagykőrösön, ahol Arany 9 évig élt, tanított és alkotott, nemcsak a tankönyvek emlékeztetnek a költőre, hanem az iskolák, a Múzeum, a kőpad a parkban. Nincs olyan nap, hogy ne mondanánk ki a nevét. Arany emlékei átszövik a várost. Arcképei és szállóigévé vált mondatai ott függenek a tantermekben; meghívókon, emlékkönyvek bejegyzéseként szerepelnek. Sok-sok ismerős mondat... De megszólít-e ma engem, megszólít-e minket?

Egyáltalán, mi az, amit szellemiségnek nevez a mai ember? Mert azt érezzük, hogy több ez az olajfestménynél, a szobornál, a kézírását megörökítő papírosnál, több még a méltán idézett mondatoknál is. Vagy: több kellene, hogy legyen!

Nehéz megragadni. Talán nem is lehet igazán megérteni, meghatározni, hogy mi a szellemiség. Az biztos, hogy nem kézzelfogható dolog, inkább hatásából ismerjük meg – *érezzük*, hogy létezik. Talán mondhatjuk, hogy a szellemiség, gondolatok összefüggő rendszere, mely szoros kapcsolatban van az emberi személyiséggel, de mégsem tapad hozzá teljesen. Az élet olyanfajta megértése, mely mások számára is példaértékű. Egy művész szellemisége besugározza környezetét, hat és formál, s jó esetben nem csupán emberek szűk csoportját éri el.

Arany ilyen alkotó volt. S köszönhetően annak, hogy az iskolákban még mindig *kötelező olvasmány*, korunk embere is találkozhat vele. Azonban át kell gondolnunk a kérdést: foglalkozik-e még a mai ember egy költő vagy író szellemiségével? Érdekli-e, hogyan szembesíti egy-egy vers a saját sorsával?

Arany már a 19. század fordulóján is világosan látta a modern ember életének hatalmas változását. „...az élet egy összezsúfolt táncterem" – írja. Az ember érvényesül, törtet, átgázol másokon és legázol másokat, de igazi elvei, ha tetszik nemes elvei, vagy eszméi, nincsenek, illetve fogyatkozóban vannak. A szellem nagyjainak figyelmeztetését nem hallja meg, pillanatnyi vágyai töltik meg értelmetlen életét.

Arany tudta ezt, és mégis – éppen ezért – eszméket, gondolatokat akart adni.

És ezt nem nagyképűen teszi, hanem például köszöntésként, jókívánságként tolmácsolja a *Domokos napra* című versében. Az útmutatás, a bölcsesség: *ajándék*; nem kényszer és nem kötelék. De nem is „hízelgő ének".

Ezt a névnapi köszöntőt egy hasonló korú fiatalnak írta, amilyen én, és még sokan mások vagyunk. Egy 16 éves fiatalnak, aki előtt még ott az egész élet, a küzdés, a pálya.

A vers egyik legfontosabb gondolata az Istennek való hálaadás. Figyelmeztet arra, hogy létünknek nemcsak itt a földön vannak támpontjai. Sokkal erősebb az az ember, aki túl mer tekinteni földi életén. Az ilyen ember tudja, hogy már akkor, amikor pályáján elindul, mennyi érték, mennyi áldás birtokosa, amiért nem is tett, nem tehetett semmit. Gondoljunk csak bele mennyi teher, nehézség alól mentesül az a fiatal, akinek „szerető szülék" is egyengetik útját!

Nekünk fiataloknak az is fontos, hogy megtaláljuk magunkban a helyes egyensúlyt, ne dicsekedjünk látszatértékekkel, de ne becsüljük le tehetségünket se. Arany azt is üzeni nekem, hogy erőmet nem túlbecsülve, de egészséges önbizalommal merjek nagy célokat kitűzni magam elé.

Mégis úgy vélem, a legfőbb gondolat, melyet ebben a versében útravalóul ad ifjú tanítványának és nemzetének is, ebben a sokat idézett mondatban foglaltatik össze: „Legnagyobb cél pedig itt, a földi létben / Ember lenni mindig, minden körülményben."

Az emberség Aranynál összetett, tartalmas fogalom, nem üres szó. Magában foglalja az Isten dicséretét, a szülői ház szeretetét, a hazáért való önfeláldozást, az irodalom művelését.

Mindezekből, mindezekben kirajzolódik, hogy az *emberség* lényeges vonása az *áldozathozatal*, az a munka, melynek haszonélvezője nemcsak én lehetek, hanem az a közösség ahova tartozom, a haza.

Az emberség magában foglalja a valósággal való szembenézést is: „Csillagi nem lesznek...", „keresztje elég van" – írja. Ha a haza felemelkedését szolgálni kívánod, tudnod kell lemondani a személyes dicsőségről és felvállalni a nehézségeket. Ebből következik, hogy a hazaszeretetet sem csak rajongás, hanem okosan, szívvel és értelemmel áthatott *tevékenység*. Arany János az emberi lét célját nem holmi fellengzős, valószerűtlen tettben látja, és ráeszméltet arra, hogy amit mi természetes, magától értetődő követelménynek érzünk, az valójában nem is olyan egyszerű. Az emberség minőség, s nem minden embert jellemez a mi korunkban sem.

Tisza Domokos, a vers címzettje igen jó verseket írt. Arany hozzá, a kis költőhöz intézi a „Hass! buzdíts! egyesíts!" felszólításokat. Egy költőnek, egy *gondolkodó ember*nek az is feladata, hogy a művészet segítségével összefogja népét. Ameddig Arany sorait idézni tudjuk, talán nem kell félnünk attól, hogy eltűnünk a népek kavalkádjában. Amint elfeledjük, netán szégyellnivalóvá válik előttünk az ő költészete, magyar nyelvünk, a hazaszeretet érzése – nemzeti létünk, öntudatunk alapköveit veszítjük el.

Válhatunk, válthatok ennyire tökéletes fiatallá, emberré? Kell-e, érdemes-e erre törekednem, miközben egészen más értékek vesznek körül? Egész más gondolatokat hallok nap, mint nap? Érdemes-e ezeket az értékeket követnem, amikor idejétmúltságukról, korszerűtlenségükről akarnak meggyőzni? Amikor frázisokká üresítik, vagy éppen zavaros tartalommal töltik meg őket?

Próbálok figyelni Aranyra, próbálom elválasztani tiszta hangját, próbálom megérteni, és azt hiszem, hogy így valamit meg fogok őrizni az ő szellemiségéből.

KÖZLEMÉNY A HITTANOKTATÁSI TÖRVÉNY PÜSPÖKI HOZZÁJÁRULÁST ELŐÍRÓ SZABÁLYAINAK ALKALMAZÁSÁRÓL

A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Jogi Osztálya, a Zsinati Oktatásügyi Iroda, valamint a Református Pedagógiai Intézet a 2007. szeptember 1-jén hatályba lépett, a református hittanoktatásról szóló 2007. évi II. törvény 7.§-ának és 8.§-ának értelmezésével kapcsolatban az alábbi állásfoglalást adja ki:

A törvény 7.§ (3) bekezdésben, valamint a 8.§ (2) bekezdésében foglalt rendelkezések (püspöki hozzájárulással végezhető hittanoktatás nem református intézményben) a 2.§ (1) bekezdésének b) és c) pontjaiban meghatározott körben (más egyház által fenntartott közoktatási intézményben, illetve más fenntartású közoktatási intézményben) alkalmazhatók abban az esetben, ha az adott intézmény helyi tantervében tantárgyként szerepel a hittanoktatás.

Ebből következően az egyházközségek által a 11.§-ban foglaltak szerint szervezett hittanoktatás esetében, ahol a nem református oktatási intézmény csak a hittanoktatáshoz szükséges helyiséget biztosítja, de a hittanoktatás nem szerepel az adott intézmény helyi tantervében önálló tantárgyként, a hittanoktatási törvény 7. és 8. §-ai nem alkalmazandóak, ebben az esetben nem kell az esperes javaslatára kiállított püspöki hozzájárulást sem megkérni.

Budapest, 2007. szeptember 10.

(RPI)

ÁTADTÁK A KÁROLI GÁSPÁR-DÍJAT

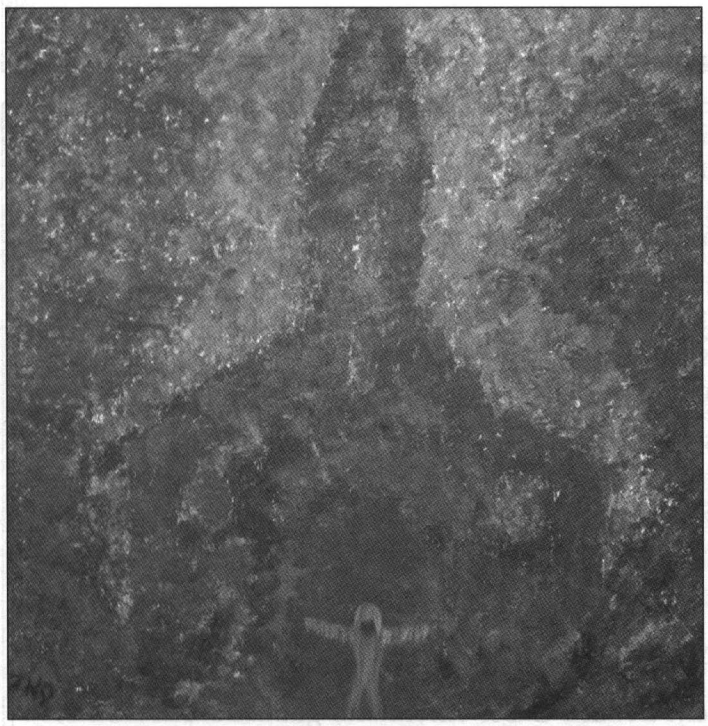

Már annyiszor

Az 1997-ben alapított díjat Csepregi András, az Oktatási és Kulturális Minisztérium Egyházi Kapcsolatok Titkárságának vezetője 2007. október 30-án délben adta át Boleratzky Lóránd jogtudósnak, Győri L. János irodalomtörténésznek és Nagy István teológus, főiskolai tanárnak a Petőfi Irodalmi Múzeumban. A kulturális tárca a Károli Gáspár díjat minden évben azoknak adományozza, akik a biblikus tudományokban kimagasló eredményeket értek el, vagy kiemelkedőt alkottak a magyar líra és próza nyelvi megújításában.

Boleratzky Lóránd egyházjogász, nyugalmazott ügyvéd, a magyarországi evangélikus egyházjog szakértője. Tudományos köteteiben és tanulmányaiban elsősorban a magyar evangélikus egyházjog alapjaival, szerepével és forrásaival foglalkozik, de könyve jelent meg Ordass Lajos mártírsorsú püspökről is. A rehabilitációs ügyekben részt vett, így hozzájárult ahhoz, hogy a félreállított evangélikus püspökök halálukban igazságot nyerjenek. Fabiny Tibor

egyetemi docens laudációjában elhangzott, hogy Boleratzky Lóránd jelenleg is a Budahegyvidéki Evangélikus Egyházközség presbitere.

Győri L. János irodalomtörténész, a Debreceni Hittudományi Egyetem tudományos munkatársa, a Debreceni Református Kollégium tanára. Több mint két évtizede folyamatosan szervezi a Debreceni Református Kollégium irodalmi-szellemi életét a XVI-XVII. századi magyar protestáns irodalomtörténet elismert szakértője. „Győri L. János munkássága a korszerű protestáns műveltség előmozdítója. Élenjárás annak az alternatív kultúrának a megteremtésében, amely kezelhetővé teszi korunk emberének erkölcsi, világnézeti válságát" - fogalmazott Fekete Károly egyetemi docens a laudációjában.

Nagy István teológus, a Károli Gáspár Református Egyetem Nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Karának dékánja méltatását Kósa László akadémikus olvasta fel. Nagy István tudományos munkássága a bibliai tudományok és a homiletika tárgyköreire terjed ki. Kilenc könyve és harminc tanulmánya jelent meg ezekben a témakörökben. Emellett jelentős a pedagógiai munkássága: elméleti és gyakorlati szervezőmunkát végzett a megújuló református iskolaügy, különösen a tanító-, és hitoktatóképzés érdekében. 1992-től vezeti a nagykőrösi tanítóképző főiskolát, és óraadó a Károli Egyetem Hittudományi karán. *(www.reformatus.hu)*

Isten iránti hálával köszöntjük a kitüntetetteket, akik közül Győri L. János és Nagy István úr is többször publikáló szerzői a Magyar Református Nevelésnek – a szerk.

A Szenczi Molnár Albert Református Általános Iskola 2008. február 1-től napközis nevelő/tanító diplomával rendelkező, pályakezdő pedagógus állást hirdet.
Jelentkezés: 2008. január 10-ig.
Feltétel: református vallás gyakorlása, **lelkészi ajánlás, önéletrajz** beküldése az intézmény elérhetőségeire.
Munkabér: bértábla alapján.
Személyes megjelenés előzetes bejelentkezés esetén lehetséges.

Elérhetőségek:
Cím: 1188 Budapest Nagykőrösi út 55-57.
Telefon: 30/933-7609 Fax: 292-0279
E-mail: szenczi@szenczi-bp18.sulinet.hu

E számunk szerzői:

Centgráf Károly	szociális munkás, KIMM, Ráckeresztúr
Ferenczi Zoltán	lelkipásztor, addiktológus, Méntelek-Hetényegyháza
Kovács Károly	pszichológus, családterapeuta, Debrecen
Nagy Attila	főiskolai tanársegéd, KRE TFK, Nagykőrös
Nagy László	lelkész, lelkigondozó, Elengedés Háza, Noszvaj
P. Vásárhelyi Judit	osztályvezető, Országos Széchenyi Könyvtár, Budapest
Szokonyáné Berecz Eszter	magyar munkaközösség vezető, Arany János Református Gimnázium, Nagykőrös
Taskó Márta	tanár, Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon, Miskolc

Következő számunk tartalmából:

Szellemi műhely – bemutatkozik a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református gimnázium

BEMUTATKOZIK E SZÁMUNK KÉPEINEK KÉSZÍTŐJE:

Orsolics Zénó vagyok, amatőr képző- és iparművész. 1976-ban születtem Budapesten. Érden lakom feleségemmel és két kisfiammal. Hivatásomban szenvedélybeteg fiatalokkal foglalkozom egy református misszióban. Egykor én is szenvedélybeteg voltam, de megadatott a csoda, hogy átélhettem Isten szeretetét és kegyelmét, és Általa megváltozott az életem.

Nagyon érdekel a művészet, azt hiszem mindig is vonzott. Gyerekkoromban sokat rajzoltam, mindenfélét. Gyakorolni kellett volna, de én inkább csavarogtam. Néhányszor kipróbáltam a festést, meglepett az a rengeteg lehetőség, amit magában rejt. Miután megtértem, vettem néhány vásznat, ecsetet meg festéket. Szinte elsőre kijött belőlem néhány problémakép. Próbálkoztam néhány absztrakt szoborral is, de legjobbak a képek lettek. Folytattam. Rájöttem, hogy a drogból való szabadulásomban nagy szerepet játszott, hogy kifestettem az érzéseket, emlékeket magamból. Segített feldolgozni élményeket, úgy is mondhatnám, hogy ez egy önsegítő terápiás eszközzé vált számomra.

Aztán, amikor már segítőként dolgoztam, gondoltam, beindítok egy művészetterápiás csoportot a srácoknak. Meglepődtem, mennyire hasonló hatást értem el, hiszen másokon is segített a rajzolás vagy a festés. Többen új hobbyra találtak, volt, aki csak megtudott néhány új dolgot a művészetről.

Hiszem, hogy a bibliai témák ma is aktuálisak, ma is élők, sok közülük velem is megtörtént. Arra gondoltam, hogy új köntösbe öltöztetem őket. Ebben a felgyorsult, empátiától mentes, egoista világunkban sokkal jobban rászorulunk a megváltásra, mint régen, a bibliai időkben. Dilemmákat, problémákat és az örömhírt keresem témáimmal, olyat, amire talán felfigyelnek néhányan. Elkezdtem kidolgozni jó pár bibliai momentumot vagy történetet kubista és absztrakt módon. Ez tetszett sokaknak, és nekem is testhezállónak tűnt. Még korán sem találtam meg a stílusomat, de azt hiszem, közelebb vagyok hozzá egy arasznyival.

Az idén nyáron elkezdett komolyabban érdekelni a bútorfestés. Kidolgoztam néhány vidám, fiatalos motívumot és megfestettem néhány kisbútort és kiegészítőt. Tetszett a barátaimnak és buzdítottak, ezért dolgoztam tovább. Mostanra kialakult valami, ami szintén én vagyok. Egyszerű, színes, vidám bútorok.

A művészet csodálatos dolog! Istent, a kegyelmet, a megváltást kiábrázolni, vagy csak egy kis szeletet is belőle, lehetetlen. De van úgy, hogy értik az emberek a képeimet.

Gondold végig kedves olvasó, hogy mit tudsz azokról az emberekről, akikre azt mondhatjuk, hogy kemény kábítószer-fogyasztók. Most ne elégedj meg azzal, amit feltételezel, amit hiszel, vagy ami a véleményed, mert majdnem mindenkinek van valamilyen véleménye a kábítószerekről, a drogosokról. Felnőttként, szülőként, szomszédként, média-zabálóként, rendőrként, tanárként, keresztyénként, szociológusként, és még vég nélkül sorolhatnánk szerepeinket, amiben pontosan tudjuk, hogy mással miért történik ilyesmi, tudjuk, hogy mit rontott el, és most mit kellene tenni...

Az interjúkötet egy Drogterápiás Otthon életébe enged bepillantani, korábbi és mostani kliensek, és a munkatársak összegyűjtött történetei, gondolatai segítségével. Számtalan oka lehet annak, hogy valaki szerepel ebben a könyvben, és talán soha nem fogjuk tudni pontosan megmondani, hogy miért alakult így, vagy úgy az élete. Sokféle út vezet lefelé, és sokféle lehet a jó segítség is. Mi így élünk, így dolgozunk, igyekszünk segíteni, gyógyulni, ilyenek vagyunk, velünk ez történt...

Ajánlom a könyvet annak, aki még sohasem próbálta a cuccot, hogy eztán se tegye. Ajánlom a „csipegetőnek", aki azt gondolja, „én sosem leszek függő", mert a könyvben többen így kezdték. Ajánlom az „aktív" anyagosnak, mert van terápia és van gyógyulás. Ajánlom a szülőnek, aki semmit nem ért, mert „én megtettem mindent", a szülőnek, aki nem is érintett, mert – figyelem! – a kábítószer-fogyasztás, többek között, az emberi kapcsolatok és a család betegsége...

Búcsúzóul, ha majd végigolvastad az interjúkat, gondold végig, kedves olvasó, még egyszer, hogy mit tudsz azokról az emberekről, akikre azt mondhatjuk, hogy kemény kábítószerfogyasztók... *Nerada Mátyás*

„Senki sincs itt véletlenül"

Lakók és munkatársak történetei a KIMM Ráckeresztúri Drogterápiás Otthonból, Szűcs Teri szerkesztésében

Kálvin Kiadó

(Megjelent a Könyvhét 2007. januári számában)

Lapunk előfizetési díjai 2007-re:

Lapunk 2007-re előfizethető a mellékelt postai csekken vagy átutalással (OTP 11701004-20192129). A közlemény rovatba írják bele az előfizető nevét és az MRN 2007 rövidítést. Kérjük, ügyeljenek arra, hogy olvasónkat azonosítani tudjuk!
Az előfizetésről számlát küldünk 2007-re. Akik csak a számla beérkezte után utalnak át, kérjük, hogy a lapban található megrendelőlapot a számlakérő adataival faxon vagy postán küldjék vissza az RPI címére.
Lapunk alacsony árfekvését a szerzők önzetlensége és mértéktartása, illetve a Református Pedagógiai Intézet zsinati költségvetése teszi lehetővé.
Kérünk és buzdítunk mindenkit, hogy a lap megjelenését előfizetésével továbbra is támogassa!

Egy példány ára:	273 Ft	(2 60 Ft + 5% ÁFA)
Éves előfizetési ár:	1638 Ft / év	(1560 Ft + 5% ÁFA)
Kedvezményes éves előfizetési ár*:	1533 Ft / év	(1460 Ft + 5% ÁFA)
ORTE-tagoknak:	ingyenes	

* Református egyházközségeknek, református közoktatási intézményeknek, és ezek munkatársainak, lelkészeinek, református közoktatási szakértőknek, valamint a legalább két éve előfizetőknek.

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap 2007. évi számait _____ példányban.

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

_____

A számlakérő megnevezése (ha eltér): _____

_____

A számlakérő címe: _____

_____

_____

cégszerű aláírás

Magyar Református Nevelés

Megjelenik évente 6 szám.
ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Lapzárta: 2007. október 15.

Felelős kiadó: Márkus Gábor
Főszerkesztő: Márkus Gábor
Szerkesztő: Pompor Zoltán
Postacím: 1440 Budapest 70., Pf: 5.
Tel./Fax: 06-1-351-9842
E-mail: mrn2000@freemail.hu

Tervezés és tördelés:
smArt DesignStudio
Tel.: 06-87-571013
Internet: www.sm-art.hu

Megrendelni a 2007. év számait a kiadó címén lehet.

Korábbi példányok korlátozott számban kaphatóak 168 Ft / db áron.

A kiadó RPI működését támogatja az Oktatási Minisztérium és a Magyarországi Református Egyház Zsinata.
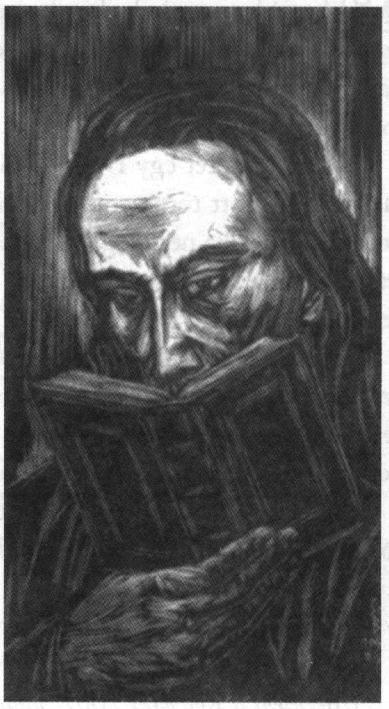
(A szerzők és a szerkesztőség álláspontja egyes kérdésekben eltérhet.) Észrevételeiket, cikkeiket szeretettel várjuk!